

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta životního prostředí

Katedra aplikované geoinformatiky a územního plánování

**Koncepční dokumenty smršťujících se měst
v Moravskoslezském kraji**

Bakalářská práce

**Vedoucí práce: Ing. Arch. Tomáš Peltan, PhD.
Bakalant: Andrea Šellongová**

2020

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Andrea Šellongová

Rozvoj venkova a zemědělství
Územní plánování

Název práce

Koncepční dokumenty smršťujících se měst v Moravskoslezském kraji

Název anglicky

Planning Documents of Shrinking Cities in the Moravian-Silesian Region

Cíle práce

Cílem práce je zhodnotit, jakým způsobem je reflektována potřeba řešit změny související s úbytkem populace a jejich příčiny a důsledky v koncepčních dokumentech, zejména strategických a územních plánech měst. Rozbor bude proveden pro nejméně tři města v Moravskoslezském kraji.

Bude zhodnoceno zohlednění problematiky smršťování a jeho prognózy v analytické části a budou zhodnoceny přijaté strategie. Součástí vyhodnocení bude také srovnání přístupu v různých plánovacích dokumentech.

Metodika

Na základě rešeršní části práce budou popsány možné přístupy k plánování smršťujících se měst a případné literaturou identifikované nedostatky v plánování, které se ve smršťujících se městech vyskytují.

Vlastní vyhodnocení bude založeno na rešerši koncepčních dokumentů vybraných měst, zejména strategických a územních plánů, a jejich zhodnocení ve vztahu k identifikovaným přístupům a běžným nedostatkům. Výsledky budou diskutovány.

Doporučený rozsah práce

min 30 stran textu, grafická část dle potřeby

Klíčová slova

smršťující se města, koncepční dokumenty, Moravskoslezský kraj

Doporučené zdroje informací

HOSPERS, G.-J., Policy Responses to Urban Shrinkage: From Growth Thinking to Civic Engagement. *European Planning Studies*, 22(7), 1507-1523, 2014.

HOSPERS, G. – SYSSNER, J. *Dealing with urban and rural shrinkage : formal and informal strategies*. Wien: LIT, 2018. ISBN 978-3-643-90822-3.

PALLAGST, K. M., WIECHMANN, T., MARTINEZ-FERNANDEZ, C.. *Shrinking cities: international perspectives and policy implications*. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2014. ISBN 978-1-138-95287-4.

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – FŽP

Vedoucí práce

Ing. arch. Tomáš Peltan, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra aplikované geoinformatiky a územního plánování

Elektronicky schváleno dne 12. 3. 2020

doc. Ing. Petra Šimová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 12. 3. 2020

prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.

Děkan

V Praze dne 02. 06. 2020

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Koncepční dokumenty smršťujících se měst v Moravskoslezském kraji vypracovala samostatně a citovala jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použila a které jsem rovněž uvedla na konci práce v seznamu použitých zdrojů.

Jsem si vědoma, že na mojí bakalářskou práci se vztahuje zákon 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení §35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědoma, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souvislosti s GDPR:

V Praze dne 29.6.2020

.....

(podpis autora práce)

Abstrakt

V této bakalářské práci je tématem smršťování měst a promítnutí tohoto problému do koncepčních dokumentů vybraných měst v Moravskoslezském kraji. Konkrétně se jedná o města Český Těšín, Frýdek Místek, Havířov, Karviná a Třinec. Práce má za cíl porovnat koncepční dokumenty daných měst.

V teoretické části se tato práce snaží zjistit, která města spadají do smršťující se kategorie a jaké problémy v takto postižených městech mohou nastat, případně jaké výzvy na místní plánování tato překážka klade.

V praktické části této práce se tato práce zaměřuje přímo na konkrétní města a na jejich strategické dokumenty, kde jsou vyhledávány konkrétní problémy a řešení, které přímo souvisejí s pojmem smršťující se město.

Města se musejí potýkat s úbytkem obyvatelstva, následnými vybydlenými oblastmi, stárnutím obyvatelstva, odlivem kupní síly z oblasti, nedostatkem prostředků na údržbu města atd.

Hlavními způsoby řešení jsou snaha přizpůsobit město seniorům, zlepšit atraktivitu a konkurenceschopnost města.

Klíčová slova: smršťující se města, koncepční dokumenty, Moravskoslezský kraj

Abstract

In this bachelor's thesis is dealt with the topic of urban shrinkage and the projection of this problem into conceptual documents of selected cities in the Moravian-Silesian Region. Specifically, these are the towns of Český Těšín, Frýdek Místek, Havířov, Karviná and Třinec. The work aims to compare the conceptual documents of the cities.

In the theoretical part, this work tries to find out which cities fall into the shrinking category and what problems may occur in such affected cities, or what challenges local planning poses this obstacle.

In the practical part of this work, this work focuses directly on specific cities and their strategic documents, where specific problems and solutions are sought, which are directly related to the concept of a shrinking city.

Cities have to deal with declining populations, subsequent depopulated areas, an aging population, an outflow of purchasing power from the area, a lack of funds for city maintenance, etc.

The main solutions are to adapt the city to seniors, improve the attractiveness and competitiveness of the city.

Keywords: shrinking cities, conceptual documents, Moravian-Silesian Region

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Cíl a metodika práce.....	3
3. Rešerše – vznik, vývoj a řešení smršťujícího se města.....	4
3.1. Vznik a vývoj smršťujícího se města	4
3.2. Identifikace smršťujících se měst.....	6
3.2.1. Brownfields	9
3.2.2. COST Action (TU0803)	10
3.3. Možná řešení.....	10
3.4. Vývoj obyvatelstva	15
4. Konkrétní případy.....	17
4.1. Český Těšín.....	17
4.1.1. Poloha	17
4.1.2. Historie	17
4.1.3. Počet obyvatel.....	18
4.1.4. Koncepce ve strategických dokumentech	19
4.1.5. Územní plán.....	20
4.2. Frýdek-Místek.....	21
4.2.1. Poloha	21
4.2.2. Historie	21
4.2.3. Počet obyvatel.....	22
4.2.4. Koncepce ve strategických dokumentech	22
4.2.5. Územní plán.....	24
4.3. Havířov	25
4.3.1. Poloha	25
4.3.2. Historie	25
4.3.3. Počet obyvatel.....	25
4.3.4. Koncepce ve strategických dokumentech	26
4.3.5. Územní plán.....	27
4.4. Karviná.....	28
4.4.1. Poloha	28
4.4.2. Historie	28
4.4.3. Počet obyvatel.....	29
4.4.4. Koncepce v strategických dokumentech.....	29

4.4.5.	Územní plán.....	30
4.5.	Třinec	31
4.5.1.	Poloha	31
4.5.2.	Historie	31
4.5.3.	Počet obyvatel.....	32
4.5.4.	Koncepce ve strategických dokumentech	32
4.5.5.	Územní plán.....	33
5.	Diskuse	37
5.1.	Český Těšín	38
5.2.	Frýdek - Místek.....	39
5.3.	Havířov	40
5.4.	Karviná	41
5.5.	Třinec.....	42
6.	Závěr.....	44
7.	Seznam literatury.....	46

1. Úvod

Ve 21. století počet obyvatel zeměkoule stále stoupá. Česká republika není výjimkou. K březnu roku 2020 měla Česká republika 10 694 364 obyvatel, a díky kladnému migračnímu saldu toto číslo stále stoupá. (Český statistický úřad) Avšak díky různým faktorům, mezi nimiž můžeme uvést například možnost zaměstnání, komfort bydlení, dostupnost služeb, možnosti vzdělání, a další, dochází k přelivu obyvatelstva do větších měst. Tato města většinou bývala centrem určitých regionů a v poslední době dochází pouze k eskalaci růstu obyvatelstva. Tento faktor zapříčiňuje odliv obyvatelstva z méně příznivých oblastí republiky.

Nepříznivé oblasti mohou vyhovovat po vizuální stránce či ze strany kvality života, avšak se zde vyskytují problémy, které negativně ovlivňují atraktivitu města. Většinou se jedná o úbytek pracovních míst či o nepříznivé životní prostředí. V důsledku odlivu ekonomicky silných aktérů může docházet k sociálním problémům, vystěhovalectví z dané oblasti a následnému vzniku vybydlených oblastí, které opět podporují sociální problémy. Zároveň dochází k tomu, že populace města stárne a město není přizpůsobené obyvatelům převážně seniorského věku. Při větší četnosti těchto problémů dochází k tomu, že mladší generace odchází za studiem do jiných měst a už se nevracejí. Taky dochází k odlivu obyvatelstva s vyšším vzděláním, které odchází většinou za atraktivnější a lépe placenou prací.

Veškeré tyto aspekty kulminují do velkého problému, kdy počet obyvatel klesá, klesá také příspěvek do rozpočtu města a vznikají neudržitelné situace, jež mohou zapříčinit úplný zánik města a jeho okolí.

Tyto problémy lze samozřejmě řešit, avšak je to finančně a časově náročné. Jedná se o možnosti dotovaného bydlení, zvýšení atraktivity města, kam můžeme zařadit výstavby kulturních zařízení, divadel, venkovních amfiteátrů, parků, turistických cest a cyklostezek, přizpůsobení veřejných prostranství pro seniory a také třeba alternativní využití brownfieldů a snaha podpořit podnikání a život ve městě.

Důvodem pro mé zaujetí pro toto téma je, že sama pocházím z tohoto kraje a všimla jsem si problémů, které toto smršťování způsobuje.

Cílem práce je definovat na základě rozsáhlé rešerše možné problémy, jež může smršťování města způsobit a předejít možné způsoby řešení tohoto problému. Následně tyto znalosti jsou aplikovány na koncepční dokumenty pěti různých měst.

2. Cíl a metodika práce

Cílem práce je identifikovat v koncepčních dokumentech problémy daných měst, která trpí smršťováním a rozpoznat jejich navrhovaná řešení a případně doplnit možná řešení na základě rešerše.

Metodika této práce se zakládala převážně na zpracování rozsáhlé rešerše. Literatura byla čerpána ze zahraničních a místních zdrojů. Jednalo se převážně o záznamy z různých konferencí a zpracované studie na jednotlivá města či oblasti, která se s touto problematikou zabývala. Většinu textů byly přeloženy z angličtiny.

Pomocí textů jsem identifikovala různé možnosti, jak může problém smršťujícího se města nastat a jak tento problém řešit.

Následně jsem si vytvořila tabulku možných problémů a řešení, které se zdály být nejpravděpodobnější a nejlépe aplikovatelné na prostředí České republiky.

Dalším krokem bylo shromáždit veškeré koncepční dokumenty daných měst. Mezi koncepční dokumenty jsem řadila koncepce rozvoje města, strategie rozvoje a územní plány. U dalších dokumentů jsem posoudila jejich relevantnost k budoucnosti města. a

Dalším krokem této práce bylo ověření, jestli problémy, se kterými se město potýká a řeší, jsou problémy smršťujícího se města. Následně byly definovány konkrétní problémy, s nimiž se město potýkalo. Poté v dokumentech bylo nalezeno řešení, s nimiž přišla města samotná.

V závěru práce byla města porovnána mezi sebou. Pokusila jsem se navrhnout nové možnosti, které mohly pozitivně ovlivnit možný vývoj města a které byly relevantní k daným oblastem.

3. Rešerše – vznik, vývoj a řešení smršťujícího se města

Smršťování je problém, se kterým se města potýkají již řadu let. V poslední době dochází ke snaze o řešení daného problému jako celku. Smršťování měst můžeme definovat jako ztrátu obyvatelstva, která mění nárok na urbanistické řešení prostředí a na městské infrastruktury.

3.1. Vznik a vývoj smršťujícího se města

Je zapotřebí rozlišovat takzvané smršťování, jehož důsledky můžeme vnímat pozitivně. Zde se řadí třeba snížení hustoty obyvatel a následné vybudování veřejných prostor či parků a snížení individuální dopravy. Ve výsledku se kvalita života v dané oblasti zvýší. (Rumpel et Slach, 2012) Proto je také stále populární myšlenka, že smršťování města je pouze stádium dočasné a poté bude následovat růst a rozvoj města. (Weaver, 2016)

Opak toho smršťování je takzvaný úpadek měst, kde dochází k výraznému poklesu množství obyvatel. Vytváří se přebytek v oblasti nabídky, ve vícero oblastech, jako například: hromadná doprava, byty či domy, školky a školy. Tento směr velmi negativně ovlivňuje život v těchto oblastech. Majetnější lidé se v důsledku stěhují na okraje území nebo úplně mimo tato území a v oblastech města s malou hustotou obyvatelstva zůstávají lidé s nižšími příjmy či lidé závislí na sociálních dávkách. Tyto případy se vyskytly už na počátku 70. let 20. století ve Spojených státech Amerických (Schmeidler, 2011). Jednalo se převážně o vystěhování části obyvatelstva, což zůsobilo úpadek společenského života ve městě a pokles pracovních příležitostí ve všech oblastech, převážně v průmyslu, který byl hlavním zdrojem pracovních míst ve městech (Schmeidler, 2011). Další příčinu úpadku měst můžeme hledat v globalizačním činiteli, který nabývá na důležitosti. Na města jsou kladeny nároky, aby byly napojeny na různé strategické sítě a investice, které by tyto kroky podpořily, jež jsou nestálé a nekonzistentní. Města tímto trpí ztrátou atraktivity a tímto i odlivem obyvatelstva.

Můžeme vypočítat tři důvody pro vznik tohoto jevu. Desindustrializace regionu, demografické změny a suburbanizace (Rumpel et Slach, 2012).

Desindustrializace regionální ekonomiky a ekonomický pokles v dané oblasti znamená pokles pracovních míst, následkem čehož se lidé začínají stěhovat mimo daný region či město za prací. Tento jev můžeme pozorovat v USA v Detroitu,

Clevelandu, Pittsburghu, v Evropě v Anglii (Merseyside, Clydeside v Glasgow), v Německu (Porúří, Sársku), v Polsku (Horní Slezsko), velká průmyslová centra v postkomunistických zemích jako: Maďarsko, Polsko, v Rusku a v dalších oblastech světa (Schmeidler, 2011; Dewar et Manning, 2013; Weaver, 2016).

V Česku se tyto oblasti nacházejí především v Moravskoslezském, Karlovarském a Ústeckém kraji.

Demografické změny, které ovlivňují růst měst, můžeme pozorovat v rozvinutých částech světa, převážně v Severní Americe, v Asii a v Evropě. Výrazné projevy můžeme také vidět v postkomunistických zemích a v Rusku (Schmeidler, 2014). Dochází ke stárnutí populace a snížení porodnosti. V kombinaci s migrací zapříčiněnou ekonomickým faktorem dochází ke smršťování měst. Jako příklad můžeme uvést třeba Janov v Itálii.

Důsledek úbytku obyvatel je také ekonomický. Když daná oblast nemá stabilní příjem z daní svých obyvatel, a tento příjem neustále kolísá či klesá, tak město nemá finanční prostředky na to, jak reagovat na danou situaci a musí omezovat služby, pracovní místa a kvalitu životní úrovně, což může zapříčinit další úbytek obyvatel (Weaver, 2016). Stárnutí obyvatelstva může také zapříčinit deficit či přebytek v sociálních službách. Při smršťování měst typicky začínají nadbývat školy, školky (aktivity pro předproduktivní obyvatelstvo), a tvoří se tzv. "cold spots", a vzniká značný deficit v oblasti sociálních služeb pro seniory (Rumbel et al. 2012).

Suburbanizace přispívá ke zmenšování měst přílišným vystěhovalectvím mimo centrum měst a mimo městské neatraktivní části. V těchto městských částech často dochází k tomu, že se zde nacházejí opuštěné domy, které degradují vandalismem a nedostatečnou péčí. Toto může vést k jejich vybydlování, popřípadě demolici, které vedou až ke ztrátě některých významných architektonickým památek, ale hlavně k tomu, že takovéto proluky vedou k fragmentaci města a likvidace jeho kompaktnosti a v důsledku toho i k narušování jeho funkcí. Jako příklad můžeme uvést Lipsko ve Spolkové republice Německo. Důsledkem suburbanizace jsou častá satelitní města či městečka (Schmeidler, 2014). Často dochází k přebytku nabídky nemovitostí ve městech a následnému snižování cen nemovitostí. Do těchto nemovitostí jsou sestěhováváni sociálně slabší obyvatelé a tímto dochází k dalšímu poklesu atraktivity místa a také k výraznému poklesu hodnoty majetku (Rumbel et al. 2012).

V České republice před rokem 1989 díky centrálně plánované ekonomice a danému režimu, roste urbanizace, až do takzvaného bodu " strop urbanizace" (Schmeidler, 2014). Do této doby roste počet obyvatel i velikost měst. Po roce 1989 dochází k opačnému efektu. Díky hospodářské krizi, která nastoupila po pádu komunistického režimu, nižší porodnosti a velké suburbanizaci čelí města odlivu obyvatel. Díky lepší mobilitě obyvatelstva to nepřináší výraznější výkyvy v zaměstnanosti. Ale můžeme toto období považovat za začátek většího smršťování měst v České republice.

Postupem let dochází k odlivu mladých či kvalifikovaných osob z oblastí suburbanizace a malých měst do velkých měst, kde je možnost dostat lepší peněžní ohodnocení a samotné větší město přináší lepší komfort života. Proto ve středních a menších městech dochází k rapidnímu snižování obyvatelstva. Většinou v těchto místech je kombinace pasivity obyvatel, nedostatečné kvalifikace, nedostatek příležitostí a nedostatečný komfort města (obchody, MHD, kultura atd.) (Schmeidler,2011).

Česká republika taktéž kvůli změně režimu začíná velmi rychle přejímat nepříznivé demografické trendy, například nízkou porodnost, pokles počtu obyvatelstva a stagnaci až pokles počtu obyvatel ve městech (ukončena masivní výstavba sídlišť) (Schmeidler, 2014).

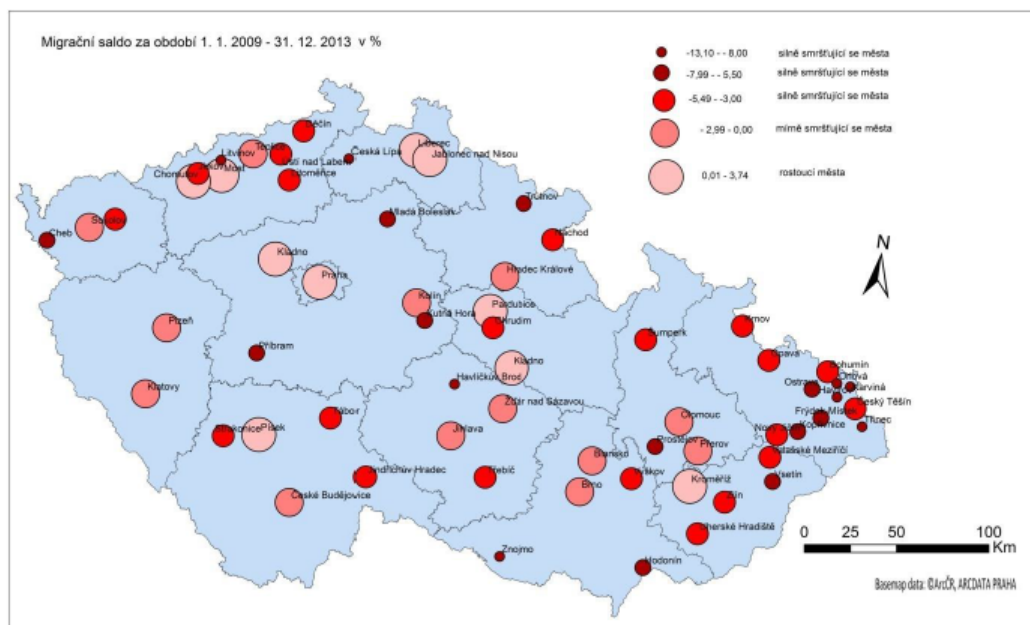
Podle doby, kdy dochází k odlivu obyvatel z daného území, můžeme rozlišit závažnost daného úbytku a následnou závažnost dopadu na zmenšování města.

3.2. Identifikace smršťujících se měst

Jako město můžeme označit obec, která měla k 1. lednu 2014 více než 3 000 obyvatel. Důvodem tohoto vymezení byla skutečnost, že Zákon o obcích č. 128/2000 Sb. v § 3 uvádí, že „obec, která má alespoň 3 000 obyvatel, je městem, pokud tak na návrh obce stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády“ (Svobodová et al. 2015).

Za smršťující můžeme označit město, které v řadě 5 let za sebou má úbytek obyvatel a zároveň úbytek obyvatel se jeví jako významný. Za významný úbytek obyvatel se počítá 3% v průběhu 5 po sobě jdoucích letech (Svobodová et al. 2015). V zahraničních publikacích však můžeme najít taktéž definici smršťujícího se města nebo městské části, ve které dojde k poklesu obyvatel o 10 -25%. (Hospers, 2018).

Obrázek č. 1 – určení smršťujících se měst na základě migračního salda

Zdroj: Reichová, 2016

Pro lepší rozlišení musíme také identifikovat, jestli se smršťuje pouze město, a region (oblast) jako takový zůstává relativně nezměněn, nebo dochází k odlivu obyvatel i z příslušného regionu (oblasti).

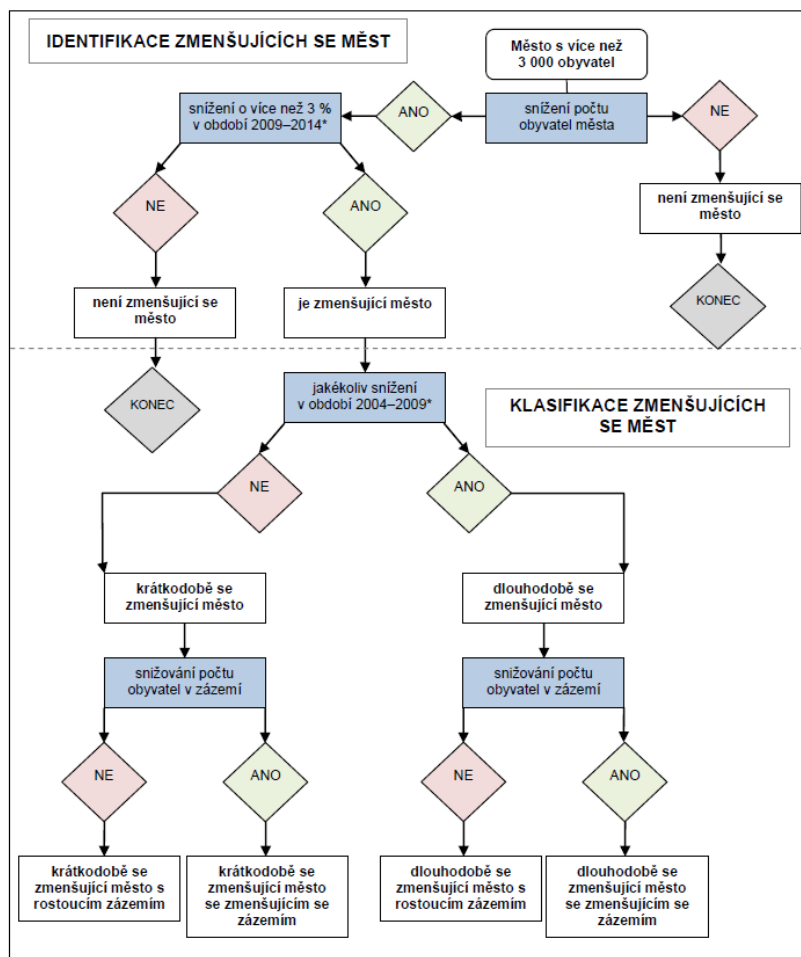
- Zmenšující se města se stagnujícím zázemím – hlavní příčinou poklesu obyvatel je tak proces suburbanizace, kdy se lidé stěhují z měst do jejich nejbližšího okolí (obyvatelé tak region neopouštějí).
- Zmenšující se města se zmenšujícím se okolím – v tomto případě lidé opouštějí celý region, zejména z ekonomických důvodů. Tento typ zmenšování lze označit za mnohem více negativní, protože vznikají oblasti, odkud odchází obyvatelstvo (především mladší a vzdělanější), a ty se dále po ekonomických a sociálních stránkách propadají. (Svobodová et al. 2015)

Při posuzování měst, jestli se jedná o smršťující se město, a proto musíme brát v potaz počet obyvatel v kontextu. Je třeba se zejména zaměřit na to, kolikrát během sledovaného období počet obyvatel poklesl, závažnost takových poklesů a také to, že růst a úbytek obyvatel je také přirozený a ne vždy se musí jednat o smršťující se město. Počet obyvatel může tudíž v průběhu času kolísat. Tyto kolísavé vlny můžeme vyzkoušet ze statistik, jak v rámci daného města, tak v rámci celého státu (Weaver, 2016). Pro Českou republiku jsou tyto statistiky zaznamenávány Českým statistickým úřadem (Batunová et Gunko, 2018).

Podle délky smršťování můžeme města rozdělit na dlouhodobě a krátkodobě smršťující se. Do dlouhodobých můžeme zařadit Liverpool v Anglii nebo Genou v Itálii. Do krátkodobých řadíme Ostravu v České republice, Sosnowiec a Bytom v Polsku, Timisoara v Rumunsku, která se smršťují převážně od 90. let 20. století (Rink et al. 2012).

Česká metodika, která se snaží nalézt možná řešení pro trend smršťování měst, také vytváří graf, který se snaží zpřehlednit identifikaci smršťujících měst a na malém vzorku dat rozhodnout jestli se jedná o dlouhodobý nebo krátkodobý úbytek obyvatel. Na základě této identifikace lze následně uplatňovat rozdílné přístupy k řešení.

Graf č.1 – identifikace smršťujících se měst

Zdroj: Svobodová et al. 2015

Příčina smršťujícího se města není nikdy jenom jedna. Vždy se na této problematice podílí více faktorů. Většinou je můžeme zařadit do kategorií - ekonomické, sociální, environmentální a prostorové. Samostatně by tyto faktory měly významný vliv na život v daném městě, ale dohromady mohou přerůst až v katastrofální důsledky (Svobodová et al. 2015).

Tabulka č.1 – typy problémů smršťujících se města

Kategorie		Příčina
Ekonomické příčiny	Trh práce a zaměstnanost	Nedostatek pracovních míst Struktura pracovníků neodpovídá potřebám trhu práce Nedostatečné podmínky pro podnikání Odchod mladých / kvalifikovaných osob Slabá kupní síla Nedostatek příležitostí pro podnikání Pasivita obyvatel
	Doprava	Špatná dostupnost města Nedostatečná dopravní obslužnost
	Image	Nedostatečně využitý potenciál cestovního ruchu Špatná image města Nedostatečná propagace
Sociální příčiny	Prostředí pro život	Rizikové prostředí pro život Vyšší výskyt sociálně-patologických jevů Nedostatečná činnost policie
	Image	Špatná image města
Environmentální příčiny	Bydlení a majetek	Snížení komfortu bydlení Ohrožení majetku
	Zdraví	Ohrožení zdraví
Prostorové příčiny	Pohyb obyvatel	Stárnutí a vymírání obyvatelstva Suburbanizace
	Trh s nemovitostmi	Deformovaný trh s byty Nadměrná cena pozemků Nedostatek pozemků pro výstavbu Neúčinná regulace rozvoje
		Image

Zdroj: Svobodová et al. 2015

3.2.1. Brownfields

Jeden z největších problémů rozvoje měst jsou takzvané brownfields. Jedná se o jeden z nejlépe postřehnutelných důsledků smršťování měst, který často vidíme už na první pohled. Často se jedná o opuštěné výrobní haly, fabriky či průmyslové oblasti v těsném sousedství města, avšak v tak zdevastovaném stavu, že soukromý sektor nemá o obnovu těchto oblastí zájem, z důvodů vysokých nákladů na jejich obnovu. Zároveň tyto oblasti brzdí možný rozvoj města a působí negativním estetickým dojmem. Brownfieldy také vznikají a zůstávají nevyužité, kvůli celkovému nezájmu investorů investovat v dané oblasti.

"Vláda v roce 2008 přijala vizi Národní strategie regenerace brownfieldů za účelem ozdravení území, rozšíření nabídky pro podnikatele, zlepšení životního prostředí ve všech jeho složkách a dosažení efektivního využití dříve zanedbaného území s ohledem na tvorbu kvalitní struktury osídlení a krajiny, při respektování kulturně-historických, ekonomických, ekologických i sociálních hledisek". (Schmeidler, 2014)

Díky obrovským rozlohám brownfieldů v České republice (3000 objektů) (Databáze brownfieldů, 2018) obnova probíhá těžce a odehrává se pomalu a s velkými finančními náklady. Jako jeden z názorných příkladů, kde se regenerace takového místa podařila je Dolní oblast Vítkovic v Ostravě. Jedná se o bývalý průmyslový areál Vítkovických železáren a strojíren. Nyní se zde nachází muzea, hala Gong, kde se pořádají kulturní akce a v posledních letech se sem dostávají i služby ve formě kaváren či restaurací.

3.2.2. COST Action (TU0803)

Tato akce je evropsky zaměřená na posilování znalostí o strategiích obnovy smršťujících se měst. Jejím smyslem je podpořit výměnu informací a výzkumu vědeckých poznatků. Tato akce je multidisciplinární a snaží se zahrnout všechny pohledy a disciplíny, které mohou smršťování měst ovlivnit.

Tato zpráva se snaží vytvořit definici smršťování měst:

- vytvořit měřítka po posouzení smršťování měst
- identifikovat důvody smršťování měst
- vyvinout typologie smršťování měst
- identifikovat důsledky smršťování měst
- vytvořit všeobecné strategie
- identifikovat cesty, jak změnit nebo přizpůsobit paradigma o růstu měst

(Domain Committee, 2009)

3.3. Možná řešení

Přístup k problému smršťujících se měst je rozličný podle toho, jak vedení města rozpozná či akceptuje tento problém. Přístupy můžeme rozčlenit do 4 skupin – popírání smršťování, bránění smršťování, akceptace smršťování a snaha využít smršťování města.

Při popírání město většinou nevhodně investuje do různých rozšiřování a jinak nevhodných oblastí.

Při bránění si město začíná uvědomovat možné důsledky, a tak se snaží přilákat nové investory a obyvatele.

V dalším přístupu přichází přijetí smršťování a také využití smršťování jako dobré příležitosti ke kvalitnímu vývoji města.

Kroky, které je možno podniknout, aby se zabránilo smršťování či alespoň aby se zmírnily následky, jsou následující. Jako první z kroků se podle studií (Neill William et al., 2016) jeví přiznání problému veřejnými institucemi a snaha vystoupit ze své komfortní zóny, aby bylo možno problémy začít řešit. Objevení a rozvinutí potenciálu smršťování města se říká "polishing diamonds" tedy v doslovném překladu leštění diamantu. V tomto procesu nemusí jít primárně o finance, ale o odhodlání a snahu změnit přístup a porušit tradiční způsoby řešení problémů. Právě proto největší hrozbou pro smršťující se město je očekávání opětovného růstu počtu obyvatel, který může zapříčinit investice většího množství financí, kterých je většinou nedostatek, do špatných sektorů a oblastí s nulovou návratností (Batunová et Gunko, 2018). Toto akceptování změn se musí projevit i na vyšší úrovni státní správy a politiky, jinak tyto snahy o záchranu měst budou osamocené a nejspíše budou odsouzeny k neúspěchu (Schlappa et Neill, 2013).

Musíme brát v potaz, že i přestavba nebo zbourání zástavby ve prospěch parku či dopravní infrastruktury není porážka nebo selhání investic, ale je to možnost přestavět město do lepší verze, která bude respektovat krajinu a nároky samotného města.

Některé opuštěné části je možno přestavět či změnit na zahrady, které zvyšují hodnotu daného území. Zvyšují taktéž estetické hodnoty území. Také mohou lidem, kteří jsou ekonomicky závislí na sociálních dávkách a pomoci státu, ulehčit život a obživu samotnou. Také komunitní zahrady napomáhají propojení obyvatelstva se samotným městem (Dewar et Manning, 2013; Neill William et al., 2016, Batunová et Gunko, 2018).

Dalším z kroků je možnost navrácení částí města otevřené krajině. Tato metoda je však velmi nákladná a ne vždy vhodná (Maier, 2008 ; Batunová et Gunko, 2018). Zároveň tato iniciativa musí respektovat krajinu a oblast, na kterou bude navazovat (Schlappa et Neill, 2013). Možnost bourání a likvidace nevyužitých oblastí už byla vyzkoušena v Německu na přelomu tisíciletí s názvem „Stadumbau Ost“. Bourání a likvidace některých oblastí ve městech byla kombinována s přestavbou center a snahou zvýšit kvalitu bydlení a života ve městech. Většinou došlo k navýšení bytových

jednotek na takovou úroveň, že došlo k přesycení trhu s nemovitostmi a následně úpadku celého odvětví. Toto řešení musí být velmi úzce provázáno s ekonomickou analýzou a musí brát zřetel na politicko-administrativní prostředí (Aalbers et Bernt, 2019).

Další z možností je podpořit finančně některé projekty pro rozvoj či opravy stávajících nemovitostí. Další z možností jsou možné úlevy na daních. Avšak v České republice je tato možnost neefektivní, protože daně z nemovitostí bývají velmi nízké. Podporu také získávají výstavby kancelářských budov, tratí veřejné dopravy a třeba i muzea umění, které do dané oblasti mají nalákat nové obyvatele (Rumpel et Slach, 2012; Dewar et Manning, 2013; Economist, 2015). Přínosné se může ukázat i to, že o opuštěné budovy a pozemky se můžou města starat pouze dočasně, než pro ně bude nalezeno trvalejší a efektivnější využití (Neill William et al., 2016).

Sociální problémy, které vznikají ve smršťujícím se městě s chudnoucí populací, mohou být řešeny také snahou o to, aby vznikla určitá sociální soudržnost dané komunity. Tato soudržnost je však možná vybudovat pouze na základě dlouhodobé spolupráce a snahy zajistit stejné prostředky pro všechny obyvatele daného místa. Do této snahy mohou zasahovat nebo financovat ji různé instituce. Od lokálních, přes republikové až po Evropská doporučení (Neill William et al., 2016).

Častý problém smršťujícího se města je stárnutí obyvatelstva. Tento problém jako takový je neřešitelný. Podle studie, která proběhla v Ostravě (Neill William et al., 2016), můžeme podpořit kvalitní služby pro postproduktivní obyvatelstvo. Kvalita těchto služeb se může stát následně výhodou ve snaze získat nové obyvatele, nebo alespoň neztrácet obyvatele v produktivním věku. Jedná se třeba o dostupnost MHD, zelené plochy s lavičkami, veřejné WC atd. (Vidovičová, et al, 2013).

Metodika předcházení a řešení důsledků zmenšování obcí a měst nám předkládá tabulku, kde najít možná řešení pro problémy, které zmenšování populace města přináší. Mezi nimi je odliv vzdělané mladé generace v produktivním věku, nízký výskyt příležitostí pro podnikání, špatná image města, vysoká kriminalita atd. Díky podpoře místních projektů pro kulturu nebo pro obnovu míst pro zeleň či komunitních míst se může řada těchto projevů snížit, popřípadě zcela vymizet. Hlavní snaha této metodiky je snaha zvrátit smršťování města, což ne vždy může být optimální řešení, protože takto započatý průběh už nelze změnit, ale pouze se mu přizpůsobit

(Svobodová et al. 2015; Weaver, 2016; Neill William et al., 2016). Některé tyto jevy může město řešit samo. Například navýšením rozpočtu městské policie, podpory podnikatelských nápadů či snaha o zlepšení životního prostředí. Některé problémy jsou neřešitelné na městské úrovni, ovšem řešení lze nalézt na meziměstské, krajské nebo republikové úrovni, popřípadě řešení financovat pomocí dotací z evropských fondů (Svobodová et al. 2015; Reichová, 2016).

Tabulka č.2 – české zpracování problémů smršťujícího se města a možná řešení

Příčina	Řešení	
	Opatření a konkrétní nástroje ⁶	Realizátor
Nedostatek pracovních míst	Tvorba podmínek pro příchod zaměstnavatelů: Vymezení a zasítování vhodných ploch pro podnikání, budování podnikatelských zón (V) Investiční pobídky (F)	Vláda – MPO – CzechInvest Hospodářská komora ČR Město

Příčina	Řešení	
	Opatření a konkrétní nástroje ⁶	Realizátor
Nedostatečné podmínky pro podnikání	Daňová zvýhodnění (F) Lobbing na národní úrovni (směrem k orgánům státní správy v oblasti investičních pobídek, klíčových dopravních staveb, podpory průmyslových zón, podpory ekonomicky slabých regionů – lokalizace přímých zahraničních investic) (S)	Město
Nedostatek příležitosti pro podnikání (slabá kupní síla, omezená poptávka, nízká kreativita)	Péče o podnikatele ve městě: Odborná a jazyková kvalifikace pracovníků samosprávy, vstřícná komunikace s podnikateli/investory, manažer investic (S) Servis pro podnikatele, Propagace města směrem k investorům (V, S) Rozvoj cestovního ruchu (v případě, že jeho potenciál není dostatečně využitý): Tvorba produktů cestovního ruchu – balíčky produktů, propojení různých atraktivit, speciální karty (V) Propagace města směrem k turistům (S) Spolupráce města a podnikatelů v cestovním ruchu (I) Zlepšování infrastruktury pro cestovní ruch (V)	Město Organizace cestovního ruchu Podnikatelé
Odchod mladých / kvalifikovaných osob	Zabránění odchodu nejprogresivnějších (mladých/vzdělaných/kvalifikovaných) obyvatel: Vytvoření (dobře placených) pracovních míst – přilákání investorů (V)	Vláda – MPO, MŠMT – CzechInvest, univerzity a SŠ
Struktura pracovníků neodpovídá potřebám trhu práce	Sladění nabídky a poptávky na trhu práce: Kvalitní školství (vede ke vzdělané pracovní síle a kvalitnímu vzdělání pro děti zaměstnanců – důležité pro příchod nových investorů) – tlak na sladění požadavků školství a zaměstnavatelů (S) Spolupráce podniků se středními a vysokými školami (I) Rekvalifikace (S)	Město ÚP
Pasivita obyvatel	Aktivizace a posílení komunitního života: Pravidelná setkávání a participace obyvatel, např. sousedské akce, budování, údržba a provoz společných zařízení a prostranství (I) Podpora vzdělávacích kurzů a školení, proces celoživotního vzdělávání (S) Podpora kulturního, sportovního a obecně volnočasového vyžití (V) Komunikace s neziskovými organizacemi – město by mělo být místem setkávání (S)	Neziskové organizace Město ÚP Školy Kulturní a sportovní organizace
Špatná dostupnost města	Zajištění kvalitní dopravní infrastruktury: Výstavba a modernizace dálnic a rychlostních komunikací a vysokorychlostních železničních tratí (V) Kvalitní silnice nižších tříd, kvalitní regionální železniční tratě (V) Modernizace stávajících tratí (V)	Vláda – Ministerstvo dopravy – Státní fond dopravní infrastruktury, RSD, SŽDC
Nedostatečná dopravní obslužnost	Optimalizace veřejné dopravy: Vyjednání návazností spojů, financování více spojů,	Město, kraj

Příčina	Řešení	
	Opatření a konkrétní nástroje ⁶	Realizátor
	přímé spoje do větších center (V) Kvalitní MHD, vhodné podmínky i pro nemotorovou dopravu (cyklisté a pěší) (V)	
Špatná image města Nedostatečná propagace	Otevřené vedení města: Plánování a řízení rozvoje, transparentnost (K, I) Regionální marketing: Aktivní propagace města – propagační a informační materiály, budování pozitivního mediálního obrazu, partnerská města, přeshraniční spolupráce, zapojení do různých asociací a sítí (I, V)	Město Příspěvkové organizace města
Rizikové prostředí pro život Vyšší výskyt sociálně-patologických jevů Nedostatečná činnost policie	Zajištění (pocitu) bezpečí: Zvýšení bezpečnosti (K, S) Řešení sociálně vyloučených lokalit (K, S) Prevence, práce s dětmi a mládeží (S)	Policie ČR a městská policie Agentura pro soc. začleňování Neziskové organizace Školy/vzdělávací instituce
Nekvalitní bytový fond Snížení komfortu bydlení	Rozvoj městského bytového fondu, tvorba podmínek pro rozvoj sociálního bydlení: Udržování městských bytů na dobré úrovni (investice do rekonstrukcí) (V) Zajištění dostatku volných ploch pro výstavbu rodinných domů (V) Komunikace s (významnými) soukromými vlastníky bytů s cílem zajištění dostatečné úrovně bydlení (S)	Státní fond rozvoje bydlení Město
Ohrožení majetku	Protipovodňová opatření: Omezení výstavby v povodňových oblastech (K) Budování protipovodňových hrází, suchých poldrů (K)	Vláda – MŽP, MZe – správci vodních toků Město
Ohrožení zdraví	Zlepšování stavu životního prostředí: Odstraňování starých ekologických zátěží, snižování imisí, protihluková opatření (V) Jednání se soukromými subjekty (největšími znečišťovateli) (S)	Vláda – MŽP – krajské hygienické stanice, Státní fond životního prostředí
Stámutí obyvatelstva Záporný přirozený přírůstek	Prorodinná a propopulační politika: Podpora bytové výstavby (V) Startovací byty (V) Propopulační opatření ze strany státu i samospráv (K) Prostředí přátelské pro rodinný život (K, S) Časově vstřícný provoz veřejných institucí (úřady, MŠ, družiny základních škol) (I) Podpora kulturního, sportovního a obecně volnočasového využití (V)	Vláda – MMR, MPSV Město Spolky / neziskové organizace

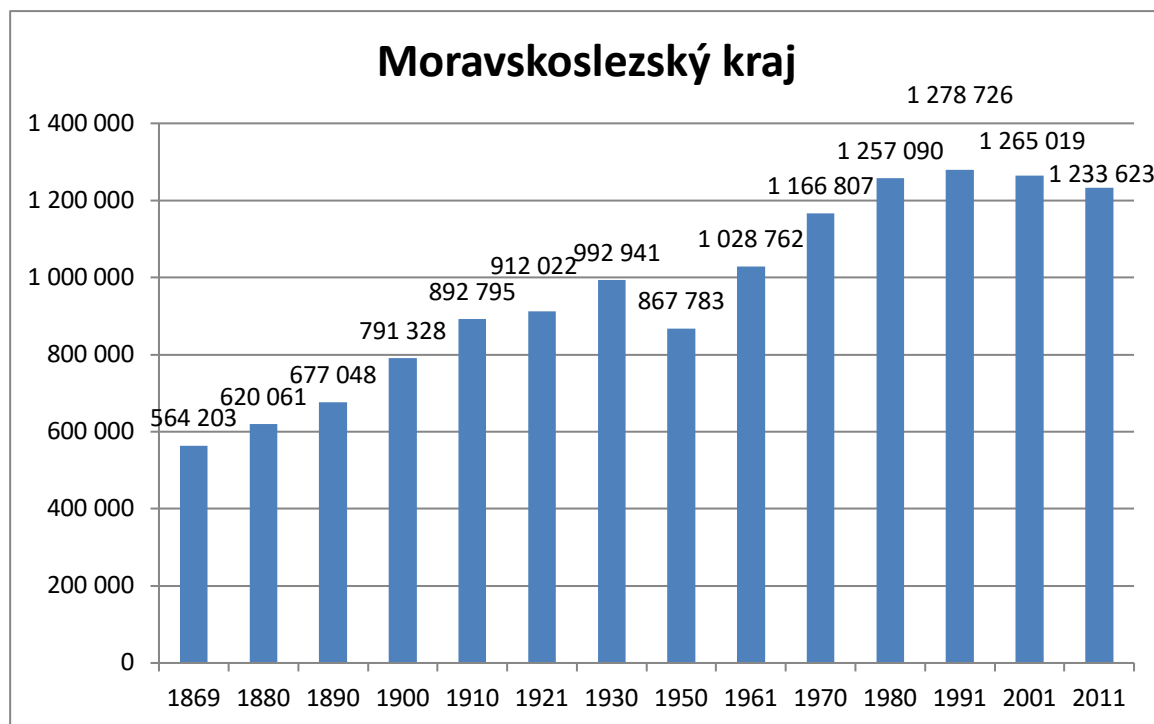
Zdroj: Převzato z Metodiky předcházení a řešení důsledků zmenšování měst, Svobodová et al. 2015

Příhodná kombinace služeb pro postproduktivní a předproduktivní skupinu obyvatel, zelené plochy, dostupnost MHD, atraktivita města a pracovních příležitostí může nastartovat dané město a přinést s sebou nové obyvatele (Berg et al., 2016).

3.4. Vývoj obyvatelstva

Vývoj počtu obyvatel je jedním z hlavních ukazatelů směřujícího se města. Pro kontext je nutno brát vývoj počtu obyvatelstva ve vztahu k celému kraji (oblasti), potažmo ve vztahu k celé České republice.

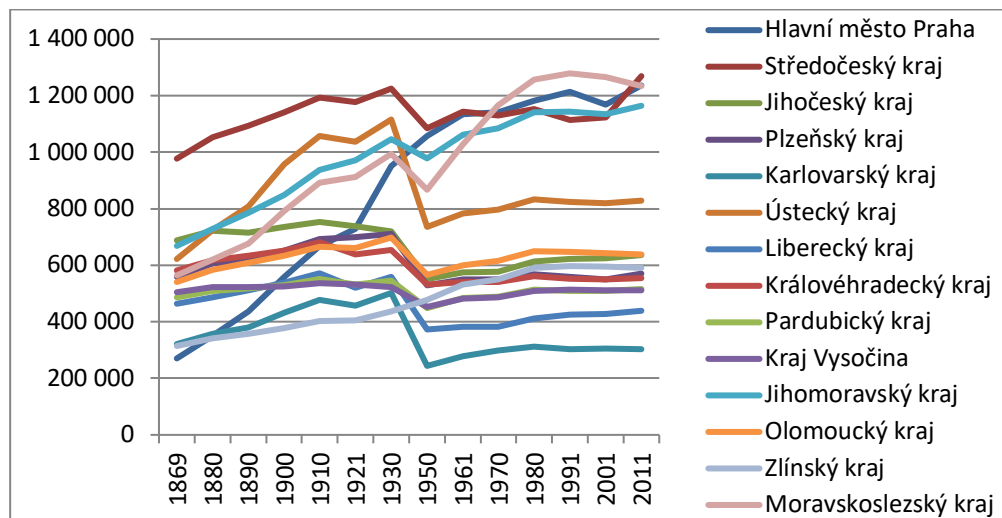
Graf č. 1 – vývoj počtu obyvatel v Moravskoslezském kraji

Zdroj: Český statistický úřad

Od poloviny 19. století dochází k pozvolnému nárůstu počtu obyvatelstva. Výraznější výkyv je v polovině 20. století, který můžeme přičíst důsledkům Druhé světové války, která negativně ovlivnila počty obyvatel na celém světě. Navíc na území dnešní České republiky také došlo k poválečnému odsunu německého obyvatelstva, což byl obrovský zásah do počtů obyvatelstva. Následně dochází k růstu až na svůj vrchol v 90. letech 20. století, kdy v Moravskoslezském kraji bylo 1 278 726 obyvatel. Následně dochází k poklesu na 1 233 623, což je pokles přibližně o 4 %. V porovnání s republikovým průměrem je Moravskoslezský kraj lidnatý. Přibližně se mu počtem obyvatel blíží Jihomoravský, Středočeský a kraj Praha.

Graf č. 2 – vývoj počtu obyvatel ČR

Zdroj: Český statistický úřad

Pro porovnání s Moravskoslezským krajem je Ústecký kraj taktéž zaměřen na těžbu a těžký průmysl, zažil v první polovině 20. století rapidní pokles obyvatelstva. Ve druhé polovině 20. století dochází k mírnému nárůstu počtu obyvatel, a i když odeznívá podpora těžby v kraji tak počet obyvatel rapidně neklesá, ale mírně roste.

Pokles v mnou zvolených městech je od 10 % do 20%.

4. Konkrétní případy

4.1. Český Těšín

4.1.1. Poloha

Český Těšín je město na východě České republiky. Nachází se na hranici s Polskem a jako takové se jedná o jeden z nejdůležitějších hraničních přechodů. Jedná se o dvojmostí s Polským Cieszynem. Také proto se zde nachází početná menšina hlásící se k polské národnosti a k národnosti slovenské.

4.1.2. Historie

První nálezy o osídlení ve zdejší oblasti lze datovat už do 6. – 5. století př. n. l. Na konci 9. století zde Slované vystavěli hradiště. Toto hradiště rostlo na významu až se stalo náboženským, hospodářským a administrativním centrem. První písemné zmínky pocházejí z 12. století v Bule papeže Hadriána IV. Ve 13. století byla městu udělena městská práva. Jako jedno ze slezských center město významně rostlo v průběhu 14. až 16. století. Během třicetiletých válek bylo město značně poničeno. V 17. století díky vymření rodu Piastovců přešlo Těšínské knížectví jako odúmrť na české krále. Za vlády Habsburků došlo ke stagnaci rozvoje oblasti. Po slezských válkách Těšín jako jedno z mála slezských měst zůstává jako součást majetku Habsburků. V roce 1789 město vyhořelo. Po následujících 11 let se město obnovuje. 18. a 19. století bylo ve znamení kulturního rozvoje města. Roku 1869 byla do města přivedena železnice a v nynější české části vzniká průmyslová oblast. Rozvoj města byl spíše pozvolný a postupně pozbýval na významu. Během 1. světové války zde pobývala část rakouské armády. Chvilí byl dokonce sídlem generálního štábu. Město Český Těšín vznikl v roce 1920 (www.tesin.cz) při rozdělení na dva státy – Československo a Polsko. Vznik města provázal spor s Polskem. Roztržka mezi státy, do které se zapojili i čeští legionáři, nakonec byla vyřešena na konferenci v Paříži rozdělením města na dvě části patřící různým státům. Českému Těšínu zůstal průmysl a napojení na železniční dopravu, ale ztratil důležité napojení na lokaci správních orgánů a kultury. Toto odříznutí negativně ovlivnilo tempo rozvoje města. Bylo nutné vybudovat veřejné prostory. Po tomto období nastal výrazný rozmach

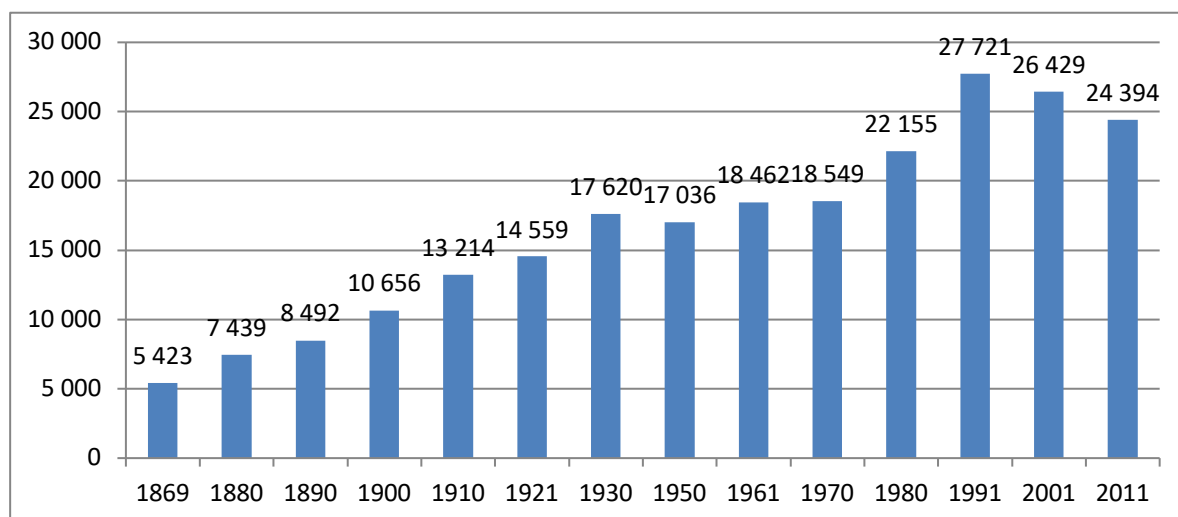
města. Po druhé světové válce dochází k odsunu části polského a německého obyvatelstva a následnému dostěhovávání českých obyvatel z jiných částí České republiky.

Městu prospělo to, že místní průmysl není vázán pouze na hutnický průmysl. Díky vysoké koncentraci obyvatelstva byl vždy kladen důraz na služby a hlavně na papírenský a polygrafický průmysl.

V posledních letech dochází k úbytku obyvatelstva, stejně jako v celém Moravskoslezském kraji. (www.tesin.cz)

4.1.3. Počet obyvatel

Graf č. 3 - vývoj počtu obyvatel Český Těšín

Zdroj: Český statistický úřad

Počet obyvatel Českého Těšína postupně rostl až do 90. let 20. století, kdy dosahuje svého vrcholu a následně dochází k úbytku asi o 13 % na 24 394 obyvatel. Ve městě se narodí více lidí než zemře, ale i tak dochází k úbytku obyvatelstva převážně díky záporné migraci.

Nezaměstnanost se ve městě pohybuje okolo 8% a je nižší, než je průměr v okrese. Do zaměstnání v jiné obci okresu (do Karviné a okolních obcí), v obci jiného okresu kraje (zejména do Třince v okrese Frýdek-Místek), do jiného kraje nebo do zahraničí vyjíždělo celkem 3 345 ekonomicky aktivních obyvatel, tedy zhruba 28 %.

Město do budoucna počítá se stárnutím a s úbytkem obyvatelstva.

4.1.4. Koncepce ve strategických dokumentech

Strategické dokumenty, které řeší budoucnost města, je v Českém Těšíně se nazývá Strategický plán rozvoje města. Město se taktéž zabývá dalšími projekty: Koncepce rozvoje sportu v Českém Těšíně, Těš se Těšínem – Zahrada dvou břehů a projektem Síť sociálních služeb města Český Těšín.

Vedení města si uvědomuje dlouhodobý úbytek obyvatelstva a snaží se tento problém řešit. V demografické analýze město připisuje pokles obyvatel hlavně negativnímu migračnímu saldu. Přirozený přírůstek obyvatel je většinou kladný (výjimky tvoří roky 2013 a 2015), ale i tak počet obyvatel klesá. Problém není ještě definován jako smršťující se město a proto ve Strategickém plánu rozvoje města pro roky 2017-2021 jsou řešeny pouze následky tohoto fenoménu. Město se spíše snaží smršťování zvrátit či zcela zpomalit, než aby se chytře smršťovalo.

Díky sociálně slabšímu obyvatelstvu se zde vyskytují vyloučené oblasti s vysokou mírou kriminality a snaží se to napravit různými sociálními programy a mimoškolními aktivitami. Také se město snaží vytvářet různé osvětové a vzdělávací programy pro školy a rodiny. Snaží se vytvářet různé aktivity pro seniory, jejichž počet ve městě narůstá a nejspíše narůstat také bude.

Aby se město zatraktivnilo a přilákalo nové obyvatele, tak ve Strategickém plánu jsou návrhy na zlepšení turistické atraktivity formou vybudování cyklostezek a snaha zlepšit příhraniční turistiku. Město se snaží projektem podpory sportu podpořit veškeré sportovní aktivity a sportovní zařízení. Další snahou je zlepšit dopravní infrastrukturu a možnosti parkování. Město si uvědomuje velkou výhodu spolupráce s polským Ciezsynem, který nabízí značný potenciál v rámci kultury a atraktivity daného místa. Propojení těchto příhraničních měst je také spojeno s projektem Zahrada dvou břehů. Je zde snaha zatraktivnit hraniční přechody nejen pro místní i pro turisty.

Město nijak neřeší rozvoj kultury, která podle Strategického plánu je zcela dostačující – nachází se zde kino, muzeum, divadlo, galerie, i sakrální stavby.

Stejně na tom je i bytový fond města. Ve městě se podle Strategického plánu nachází dostatek bytů v bytových a nájemních domech. Na druhou stranu o ně není velký zájem. Obyvatelstvo, které zůstává ve městě, preferuje individuální bydlení.

Díky úbytku obyvatelstva a zvyšování nezaměstnanosti si je město vědomo úbytku pracovních míst. Snaží se na tento trend reagovat vylepšením podmínek pro podnikatelské subjekty a to v místě dnešní stávající průmyslové zóny. Město plánuje

tuto zónu rozšířit a zlepšit dopravní dostupnost a infrastrukturu. Tyto kroky mají přilákat nové podnikatelské subjekty, které mohou vytvořit nová pracovní místa a přispět finančními částkami do rozpočtu města.

Jedno z dalších odvětví, které Strategický plán města řeší, je životní prostředí. Tento aspekt života ve městě je velmi výrazný. Město se snaží o atraktivitu formou nových parků, podporou služeb a opravou brownfieldů. Jedná se o základní aspekt konkurenceschopnosti města, proto je na něj kladen velký důraz.

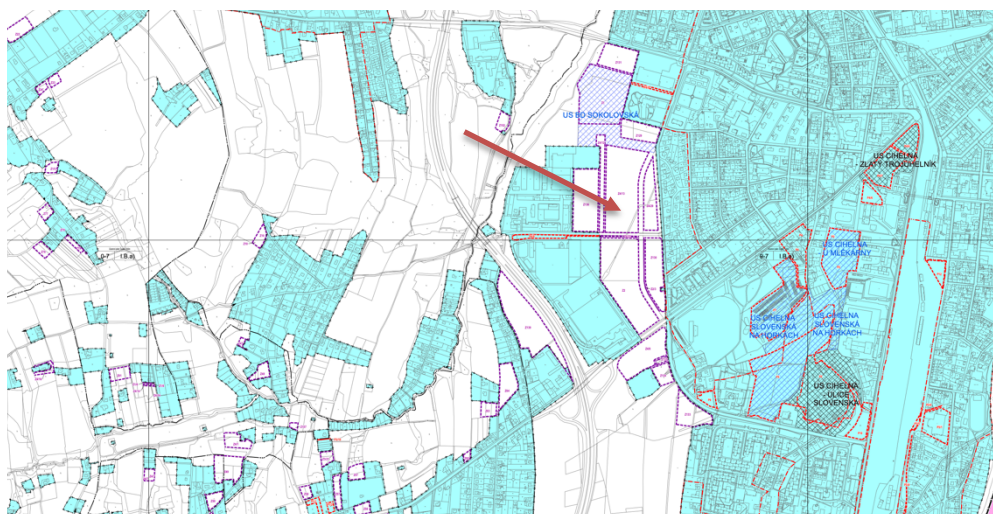
4.1.5. Územní plán

Územní plán města Český Těšín byl vydán již ve 4. změně a vešel v platnost dne 13.11.2018. Na jaře roku 2020 město začalo projednávat návrh změny č. 5.

V územním plánu Českého Těšína jsou vymezeny nové plochy zástavby jak pro průmysl, služby i pro bydlení. Nové zastavitelné plochy jsou vymezeny ve velikosti 142,52 hektarů. Město vymezuje novou obytnou zástavbu ve velikosti 90 hektarů, plochy pro komerci a průmysl ve velikosti 42 hektarů a plochy pro dopravu 7,67 hektarů. Díky návrhu převážně individuálních domů je počítána hustota obyvatelstva okolo 20 obyvatel/1 ha. Počítá se s vytvořením ploch pro bydlení pro přibližně 1800 obyvatel. Plochy přestavby jsou vymezeny ve velikosti 24,66 hektarů převážně na východní straně města, ve velikosti 19,18 hektaru pro bydlení, z čehož je 11,64 ha vymezeno pro bydlení hromadné a 7,54 ha pro bydlení individuální a městské. V oblastech pro hromadné bydlení je zde vytvořeno místo přibližně pro 2300 obyvatel a v oblasti pro individuální bydlení až pro 150 obyvatel.

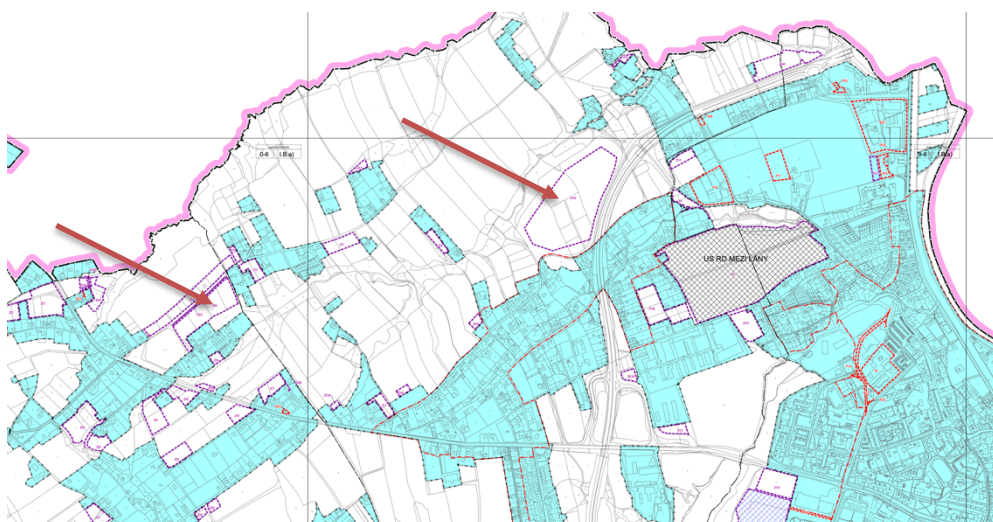
Vymezením nových ploch pro bydlení se snaží vyhovět touze obyvatel po bydlení v individuálních domech. Rozmělněnost zástavby je také dána historii zemědělských usedlostí. V dnešní době si město uvědomuje nevýhody řídké zástavby, a proto tvrdí, že se snaží vymezovat plochy pouze v návaznosti na již stávající plochy. Avšak při pohledu na vymezené nové plochy, město samo toto své tvrzení vyvrací. Největší plochy nové zástavby jsou vymezeny pro průmysl.

Obrázek č. 2 – příklad nevhodně zvolené plochy zástavby

(Vyjmuto z Územního plánu města Český Těšín)

Obrázek č. 3 - příklad nevhodně zvolené plochy zástavby

Zdroj: Územní plán města Český Těšín

4.2. Frýdek-Místek

4.2.1. Poloha

Město se nachází na východě České republiky v Moravskoslezském kraji. Leží na soutoku řek Ostravice a Morávky v blízkosti Beskyd.

4.2.2. Historie

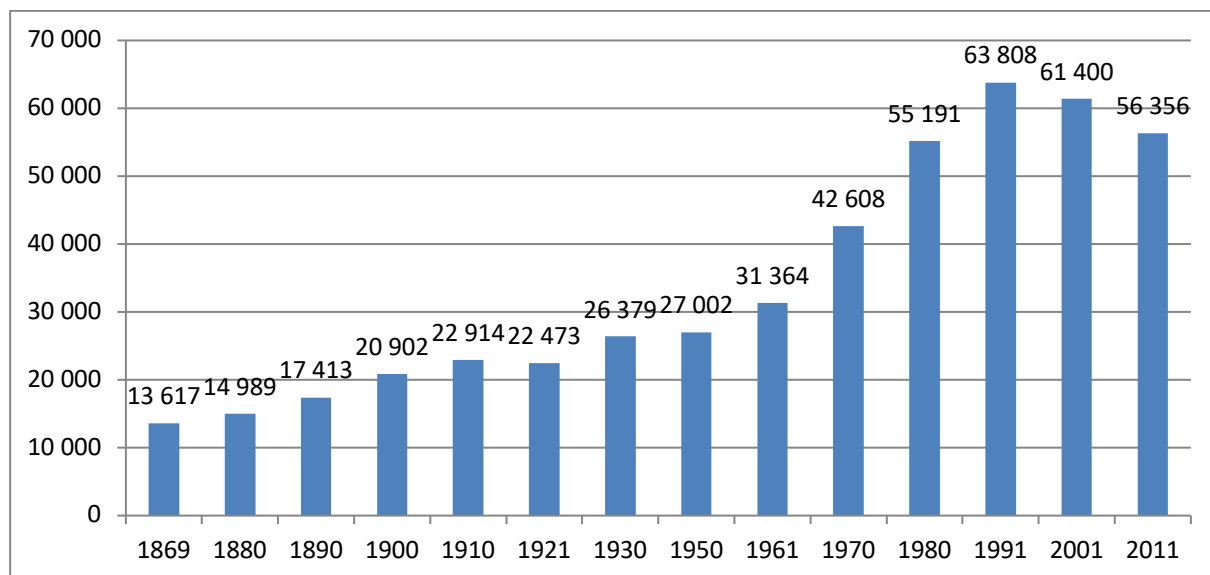
Frýdek-Místek byl vytvořen pro organizační účely za druhé světové války. Po druhé světové válce nastaly spory ohledně jména, které byly ukončeny rozhodnutím ministerstva vnitra. Toto rozhodnutí vešlo v platnost 1.1.1955

(www.frydek-mistek.cz). Populační růst v druhé polovině 20. století byl zapříčiněn těžebním průmyslem. V poslední době se zde prosazuje strojný průmysl.

Díky úpadku důlního průmyslu zde roste stejně jako v celém Moravskoslezském kraji nezaměstnanost a vyskytuje se zde záporné migrační saldo.

4.2.3. Počet obyvatel

Graf č. 4 – vývoj počtu obyvatel Frýdek – Místek

Zdroj: Český statistický úřad

Ve Frýdku-Místku dochází k postupnému růstu obyvatelstva až do začátku 90. let 20. století, který je následován poklesem obyvatel až na 56 356. Jedná se o snížení počtu obyvatel o 12%.

4.2.4. Koncepce ve strategických dokumentech

Koncepční dokumenty města jsou Strategický plán rozvoje statutárního města Frýdku-Místku, na který navazuje Místní akční plán. Také město má Plán udržitelné městské mobility statutárního města Frýdku-Místku, který má vést ke zlepšení pohybu po městě a to, jak pěší dopravou tak i automobilovou a cyklistickou.

Město jako takové si uvědomuje úpadek důlního průmyslu a zvýšení nezaměstnanosti a migrace obyvatel z města. Tyto problémy ještě nejsou definovány jako problémy smršťujícího se města, ale Frýdek-Místek podmínky pro toto označení splňuje.

Strategický plán je vypracován na roky 2012 až 2025. Snaží se zde z dlouhodobého hlediska řešit veškeré problémy města. Město se zatím nedefinuje jako smršťující se město ale pokles obyvatelstva tomu napovídá. Navíc město jako takové řeší všechny doprovodné jevy smršťujícího se města. Vyčleňuje osy, na které

je nutno se zaměřit. Také vytváří každé dva roky akční plán, který se zaměřuje na konkrétní projekty.

Jednou z os je vzdělání, volnočasové aktivity a cestovní ruch. Město se snaží zlepšit vzdělávání formou zefektivnění školství, komunikace všemi směry v těchto zařízeních a snaží se podpořit různé druhy prevence pro mládež. Vytváří proto různé zájmové kroužky a skupiny. Také se zaměřuje na rozvoj volnočasových aktivit. Ve městě byla vybudována workoutové hřiště a sportovní parky a hřiště. Také se město snaží podpořit kulturu, výstavbou letní scény pro divadlo a další kulturní události. Současně se zde vyskytuje snaha podpořit turistický ruch, který dlouhodobě podle statistik klesá.

Další rozvojovou osou, do které město investuje prostředky, je sociální aspekt. Město se snaží investovat do zdravotnictví, sociálních služeb a do bezpečnosti ve městě samotném. Díky stárnutí obyvatelstva jsou zdravotní služby velmi využitelné. Také se snaží zaměřit na sociální služby, například snahou vybudovat domy pro seniory. Také vytváří různé druhy prevence a komunitní zařízení.

Město snaží investovat část rozpočtu do podnikání, životního prostředí, dopravy a technické infrastruktury. Taktéž se snaží usnadnit příchod nových investorů, od zjednodušení fungování magistrátu až po přeměnu brownfieldů a snahu vytvořit například podnikatelský inkubátor, kde se dostane pomoci každému, kdo bude mít konstruktivní nápad na podnikatelskou činnost, která zajistí možná pracovní místa. Příchod zaměstnavatelů na místní trh je klíčový aspekt, který by měl zajistit stabilní hladinu obyvatelstva a případně ji zvednout. Ve městě je také zapotřebí rozšířit stávající objekty průmyslu a výroby. Jejich současná velikost neodpovídá možnostem růstu.

Zpříjemnění veřejných prostranství ve městě je také velmi žádoucí. Díky přítomnosti brownfieldů a opuštěných částí města je estetická stránka města velmi zanedbaná. Proto jedním z cílů je zpříjemnit a ozelenit město.

Město se také snaží zkvalitnit dopravu jak automobilovou tak i železniční. Snaží se, aby byla více bezpečná a klidnější. Vybudování obchvatu města, se již realizuje. Aby město bylo více atraktivní, tak jsou navrhovány lepší hromadná doprava, více parkovacích míst, zlepšení odpadového hospodářství, například podzemními kontejnery na skladování odpadu a další. Dále se jedná o snížení hluku

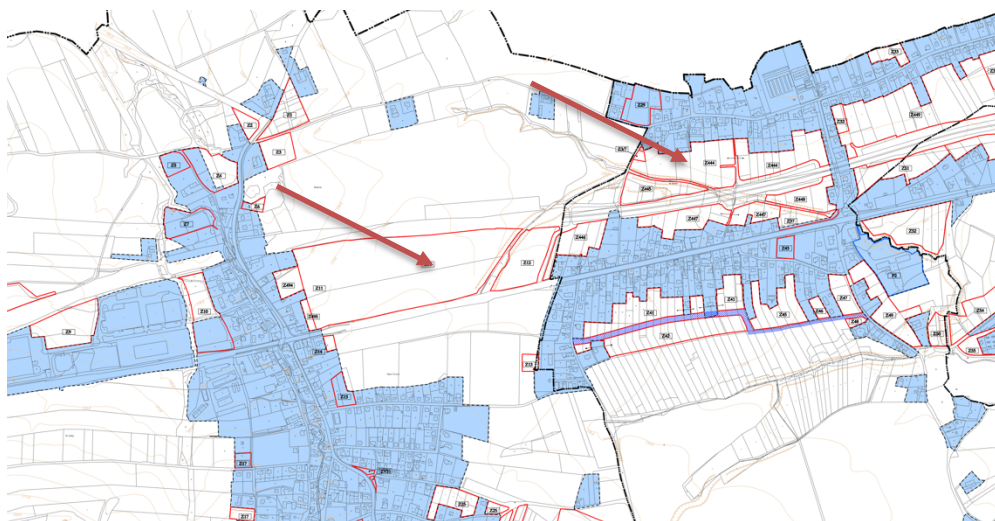
ve městě a zvýšení čistoty ovzduší. Město také řeší technickou infrastrukturu, potřeby její opravy a nového vedení v nových zastavitelných plochách. Uvědomuje si, že při přehnaném plánování je možné, že město nebude mít peníze na její údržbu. Na druhou stranu některé části města nejsou napojeny na místní kanalizaci.

4.2.5. Územní plán

Zastupitelstvo města Frýdek-Místek schválilo 5. změnu územního plánu 04. 03. 2020 a nabyla účinnosti 07. 04. 2020.

Územní plán města vymezuje nově zastavěné oblasti i oblasti přestavby. Avšak nově zastavěné plochy navazují na už zastavěné území a spíše ji doplňují. Největší plochy se vymezují na západě a na severu města. Územní plán se snaží vymezit plochy pro ozdravení města a kvalitnější bydlení. Proto vymezuje plochy pro rekreační zařízení, sportovní zařízení, plochy zeleně atd. Nově zastavitelné plochy jsou ve velikosti 350,17 hektarů. Plochy pro bydlení jsou vymezeny ve velikosti 247,79 hektaru přibližně pro 5000 obyvatel. Plochy komerční a průmyslové jsou ve velikosti 50 hektarů a plochy pro dopravní infrastrukturu jsou 4,79 hektaru. Plochy přestavby jsou vymezeny pouze ve velikostech 65,6 hektarů. Přestavba zahrnuje pouze 6,09 hektaru obytných ploch, z toho 4,41 je navrženo na přestavbu na plochy pro bydlení v bytových domech přibližně pro 900 osob a 1,68 jako plocha smíšená obytná městská přibližně pro 40 osob. Dále 15,98 komerčních a průmyslových ploch a 1,39 hektarů pro dopravu.

Obrázek č. 4 – nevhodně zvolené zastavitelné oblasti

(Vyjímuto z Územního plánu města Frýdek - Místek)

4.3. Havířov

4.3.1. Poloha

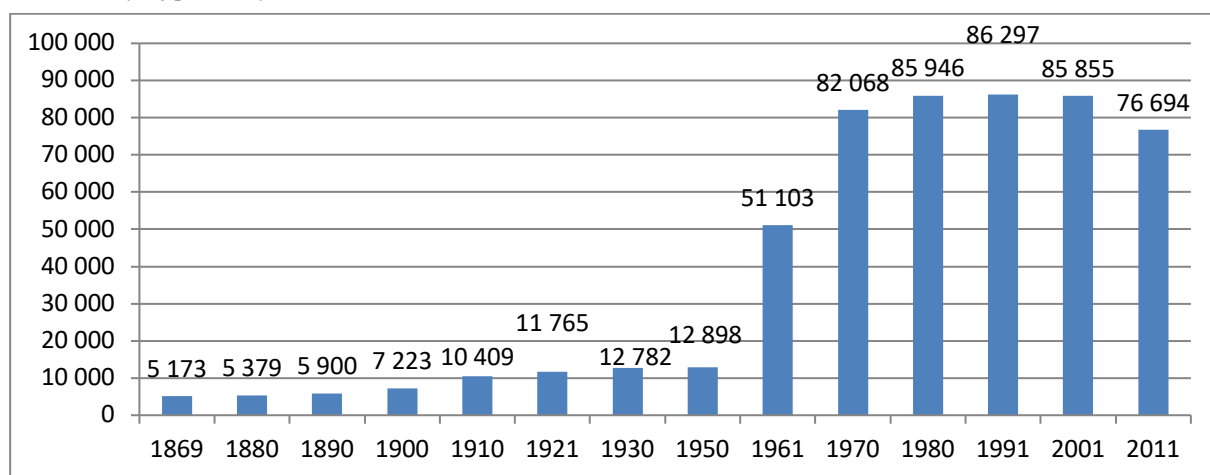
Havířov se nachází na východě České republiky v Moravskoslezském kraji. Jedná se o město v Těšínském Slezsku v Ostravské aglomeraci.

4.3.2. Historie

Město vzniklo na jižním okraji ostravsko-karvinské průmyslové oblasti (www.havirov-city.cz). Důvodem vzniku byla potřeba zajistit bydlení a občanskou vybavenost pro pracovníky dolů a hutí po 2. světové válce. Městem se stal oficiálně až 4.12.1955. Díky obrovskému nárůstu zaměstnanců hutí a dolů bylo potřeba vystavět sídliště. Město je dodnes typickým příkladem socialistického realismu a stále slouží původnímu účelu, tedy obyvatelé odtud vyjíždějí za prací.

4.3.3. Počet obyvatel

Graf č. 5 – vývoj počtu obyvatel Havířov

Zdroj: Český statistický úřad

Město Havířov bylo malým městečkem až do poloviny 20. století, kdy počet obyvatel rapidně vzrostl. Za 50 let mezi lety 1950 a 1991 vzrostl z počtu 12 898 až na 86 297, což je až šestinásobek původního obyvatelstva. Následný pokles obyvatel po roce 1991 je asi o 10 000 obyvatel, což činí pokles asi o 11%. Populace zde stárne a ekonomicky aktivní mladí lidé se často stěhují pryč z města za lepšími pracovními nabídkami.

4.3.4. Koncepce ve strategických dokumentech

Město má zpracované dokumenty: Vize města 2020+, Strategie udržitelného rozvoje města Havířov 2012 – 2020 a Integrovaný plán rozvoje města. Také má město zpracováno mnoho koncepcí nebo plánů: sportu, udržitelné městské mobility, odpadového hospodářství, bydlení, kultury, prevence kriminality, dopravní infrastruktury, školství a koncepci energetiky.

Město se nedefinuje jako smršťující se město, ale stejně jako většina měst v Moravskoslezském kraji je zasaženo úbytkem obyvatelstva a ztrátami pracovních míst. Pro Havířov je zpracován Integrovaný plán rozvoje statutárního města Havířov a Plán udržitelného rozvoje. V tomto plánu se snaží město řešit problémy s úbytkem obyvatelstva. Nedostatek pracovních příležitostí se snaží řešit převážně zkvalitněním veřejných prostranství pro služby. Následně by tato prostranství měla být využita malými podnikateli většinou ve službách. Tato prostranství byla dlouhou dobu zanedbávána, proto jsou nyní ve špatném stavu je nutno do nich ve velkém investovat.

Největší problém vidí tento plán v začlenění skupin sociálně slabších obyvatel do městské kultury. Tomuto tématu vyčleňuje nemalé finanční prostředky a snaží se, aby všechny plány nebo návrhy tuto situaci akceptovaly a snažily se menšiny začlenit do svého programu.

Také vidí problém v bydlení, kdy si dost lidí nemůže dovolit vlastní bydlení. Snaží se proto vytvořit sociální bydlení pro chudší část obyvatelstva. Pro tuto sociální skupina také vznikají podpůrné projekty a sociální centra. Tento krok by měl pomoci s kriminalitou a delikventními jevy, které se ve městě vyskytují.

Plán také plánuje zajistit mimoškolní a zájmové aktivity pro předproduktivní skupinu obyvatelstva. Také je zde snaha stavět sportovní hřiště a místa pro sportovní a kulturní vyžití.

Plán počítá se zachováním historického jádra města, kde se projevil socialistický realismus, který je jedinečný v celé republice. Město taktéž počítá s revitalizací browfieldů a veřejných prostranství, která kazí celkový dojem z města.

Plán se také snaží podporovat oblast zdravotnictví a sociálních služeb. Tato oblast je velmi nutná, protože ve městě dochází ke stárnutí většiny obyvatelstva.

Ve městě dochází rovněž ke kolapsům dopravy a to dopadá negativně na atraktivitu města. Plán se snaží tuto skutečnost řešit. Zároveň se snaží zlepšit životní

prostředí, které je velmi špatné díky úzké provázanosti města s hutním a důlním průmyslem.

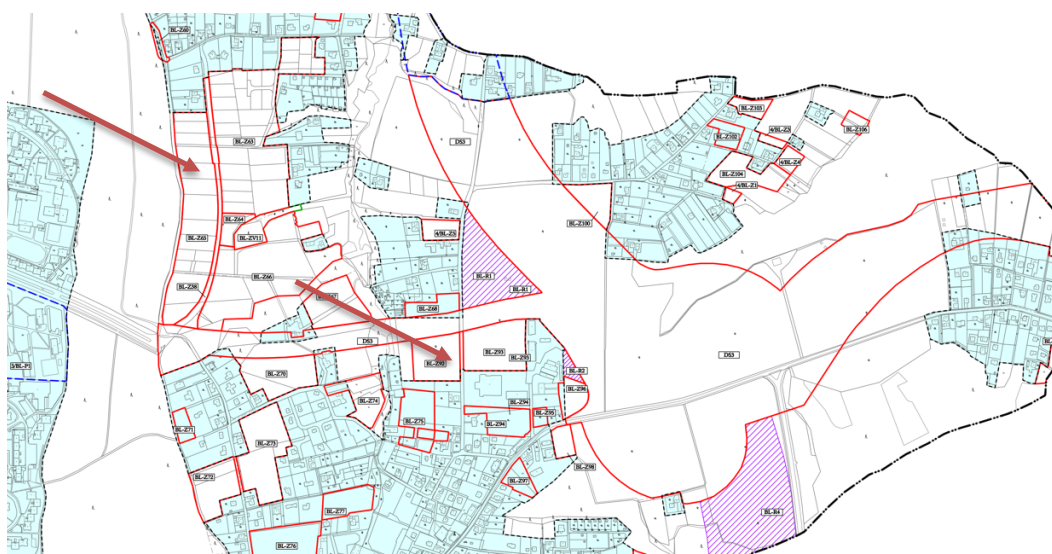
Jako jeden z nejpodstatnějších bodů se jeví rozšířit možnosti pro zaměstnavatele, ať už v rámci území tak podpory ze strany vedení města. Prostory pro podnikání ve městě chybí nebo jsou v nedostačujícím počtu.

4.3.5. Územní plán

Zastupitelstvem města Havířova vydalo Změnu č.4 územního plánu dne 23.09.2019, a nabyla účinnosti dne 22.10.2019.

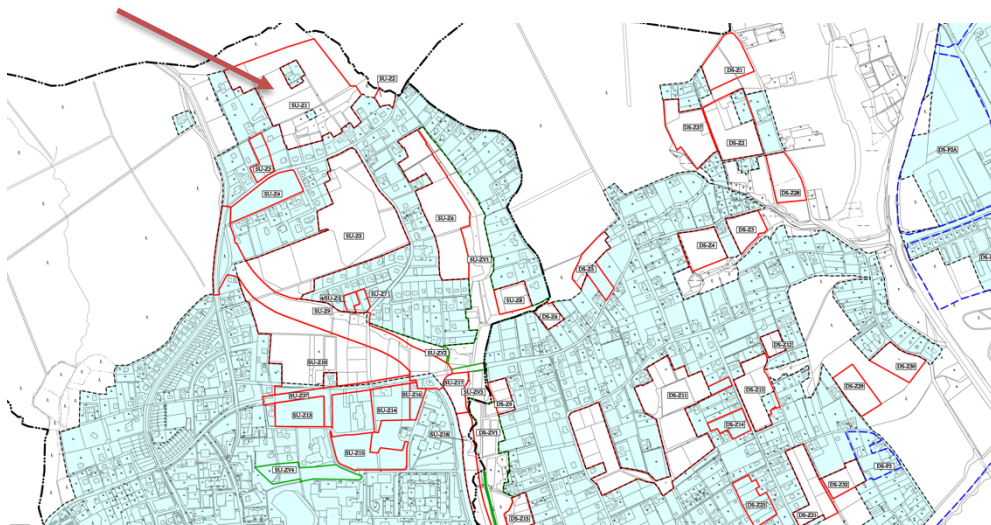
V územním plánu se vyskytují nově vymezené plochy zástavby i plochy přestavby. Město předpokládá mírný úbytek obyvatelstva a zároveň mírné navýšení výstavby rodinných domů. Nejvýraznější nová zástavba je plocha pro průmysl na severu města. Také se Havířov snaží vymezit nové dopravní komunikace, které by měly ulehčit městu s hustou dopravou. Nové plochy pro bydlení jsou většinou doplněním již stávající zástavby. Ve větší míře se vymezují plochy přestavby, a to včetně přestavby veřejných prostranství. Konkrétně město Havířov vymezuje 324,64 hektaru nové zástavby. Konkrétně se jedná o 218,31 hektaru plochy pro bydlení přibližně pro přibližně 4 500 obyvatel, 27,6 hektaru plochy pro komerční vybavení a plochy průmyslu, pro dopravu vymezuje plochu ve velikosti 42,81 hektaru. Plochy přestavby jsou ve velikosti 142,61 hektaru. Z čehož je 10,34 ha je vymezeno na obytné plochy přibližně pro 200 obyvatel, a 53,62 ha je vymezeno pro průmysl, sklady a komerční vybavení.

Obrázek č. 5 – nevhodně zvolené zastavitelné oblasti

Zdroj: Územní plán města Havířov

Obrázek č. 6 – nevhodně zvolené zastavitelné oblasti

Zdroj: Územní plán města Havířov

4.4. Karviná

4.4.1. Poloha

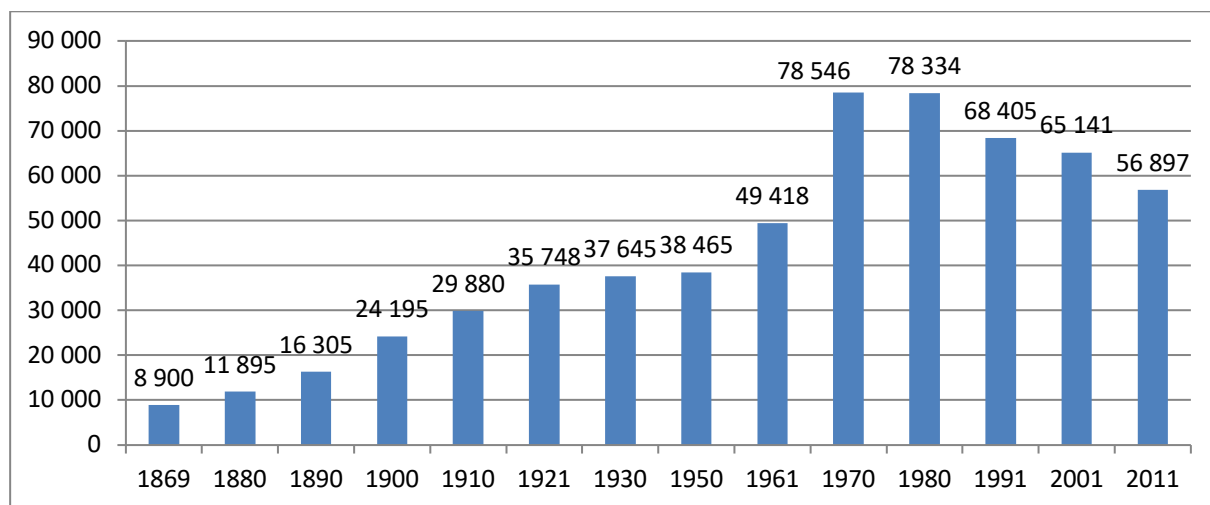
Karviná je statutární město v Moravskoslezském kraji. Nachází se 18 km od Ostravy.

4.4.2. Historie

První písemné zmínky jsou z roku 1268, první nálezy jsou zde však již z doby kamenné. (www.karvina.cz) Město se stalo centrem obchodu a dopravním uzlem díky výhodné poloze mezi Uhry a Pobaltím. V druhé polovině 18. století zde bylo nalezeno uhlí a následně se město stalo ekonomicky významným místem v Rakousku-Uhersku. Rozmach města pokračoval i po druhé světové válce. Komunistický režim zde prováděl masivní výstavbu s plány, že se město rozroste až na 120 000 obyvatel. Po roce 1989 a po rozpadu Československa došlo k úpadu významu těchto plánů. Velký význam v úpadku města má i útlum těžby.

4.4.3. Počet obyvatel

Graf č. 6 – vývoj počtu obyvatel Karviná

Zdroj: Český statistický úřad

V Karviné docházelo k postupnému nárůstu obyvatelstva. V 60. letech dochází ke skokovému nárůstu obyvatelstva na 78 546 obyvatel, což je přibližně o 59%. Tento stav byl zapříčiněn těžbou kvalitního kamenného černého uhlí. S poklesem objemu těžby dochází i k poklesu počtu obyvatel. Po roce 1980 dochází k poklesu počtu obyvatel na 56 897 v roce 2011. Což činí pokles přibližně o 27,5%.

4.4.4. Koncepce v strategických dokumentech

Karviná má pro svůj rozvoj zpracovaný Integrovaný plán. Tento plán reaguje na úbytek obyvatelstva a otevřeně přiznává, že Karviná je smršťující se město. Také město aktuálně zpracovává Strategický plán rozvoje města a Plán udržitelné městské mobility. Tyto plány mají město začlenit do skupiny „SMART cities“, které se ve svém mobiliáři snaží aplikovat moderní technologie. Také město chystá koncepci zeleně, které má lépe aplikovat principy ochrany zeleně a životního prostředí a nové trendy v této oblasti.

Jeden z hlavních cílů je zvýšení atraktivity města. Snaží se postavit nové byty nebo zrekonstruovat ty staré. Snaha o vytvoření různých organizací a skupin na podporu města se jeví jako reálná. Celkově se snaží zvýšit životní podmínky obyvatel například novými parky. Také financování změn z tuhých paliv na obnovitelné zdroje a tím zlepšení životního prostředí ve městě nabývá na velkém významu.

Karviná také řeší vzdělání. Podporuje vysoké školy, které ve městě působí a také vytváří výzkumná centra, která by přilákala studenty a mladší generaci do města.

Jako jeden z cílů byl vytyčen zabránění suburbanizaci, která zvyšuje nároky na údržbu města, náklady na hromadnou dopravu a rozměňuje hustotu zastavění. Karviná si klade za úkol vyřešit proluky a až poté zastavovat volnou krajinu.

Jako jeden z hlavních ekonomických cílů si klade snahu vyvázat se ze závislosti na firmě OKD, která byla největší zaměstnavatelem, ale momentálně čelí finančním a správním problémům. Tato závislost vytvořila mnoho nezaměstnaných, proto se město snaží podporovat nové podniky a firmy, které ve městě působí.

Pro zvýšení atraktivity města se snaží Karviná zlepšit dopravní infrastrukturu a zlepšit i možnost parkování ve městě, rozvinout městskou zeleň a navazující cyklostezky nebo in-line dráhy a další sportoviště.

Se stárnutím a s úbytkem obyvatelstva se vytvářejí málo obydlené oblasti náchylné ke kriminalitě, proto si město klade za cíl podpořit místní policii a vytvořit různé kroužky a sociální skupiny, které by pomohly tomuto jevu zabránit.

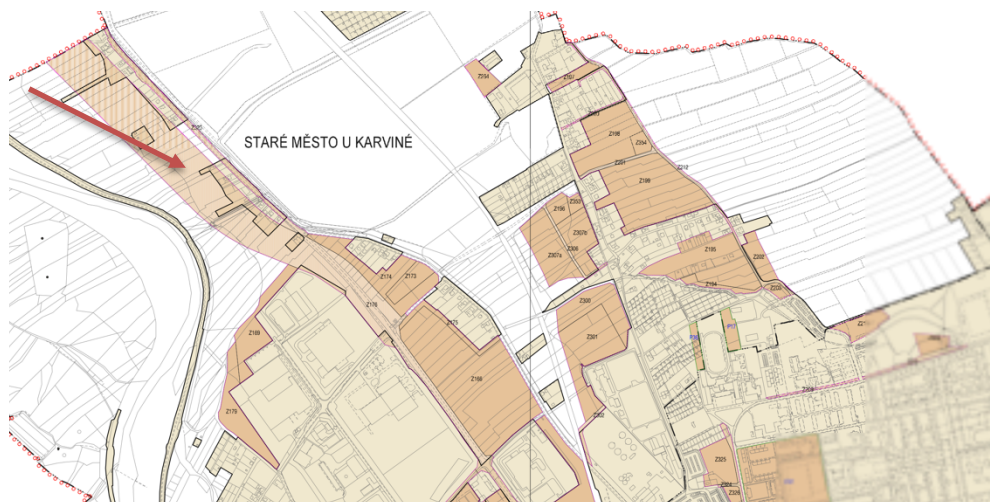
Finance je město odhodláno čerpat nejen ze svého rozpočtu a z fondů v rámci České republiky, ale i z dotačních fondů Evropské Unie.

4.4.5. Územní plán

Zastupitelstvo schválilo Územní plán města Karviná dne 23.04.2018 a nabylo účinnosti dne 11.05.2018.

Město sice přiznává, že je smršťujícím se městem a že mu ubývá obyvatelstvo, ale v územním plánu rozšiřuje zastavitelné území a o plochy bydlení. Zastavitelné oblasti jsou vymezeny ve velikosti 444 hektarů z toho 66,35 ha je vymezeno pro bydlení a 96,73 je vymezeno pro výrobu. Na ploše vymezené pro bydlení může bydlet přibližně 1 300 lidí.

Obrázek č. 7 – nevhodně zvolené zastavitelné oblasti

Zdroj: Územní plán města Karviná

Na druhou stranu také razantně rozšiřuje plochy pro rekreaci a zeleň, které by mohly přispět konkurenceschopnosti města, a také plochy pro služby, průmysl a výrobu. Tyto plochy by mohly přinést nová pracovní místa a také nové obyvatele. Razantně také vymezuje plochy pro dopravní infrastrukturu, která by mohla pomoci s hustou dopravou ve městě.

4.5. Třinec

4.5.1. Poloha

Třinec se nachází na východě České republiky, v Moravskoslezském kraji asi 32 km od Ostravy. Městem protéká řeka Olše, která následně tvoří hranici s Polskem

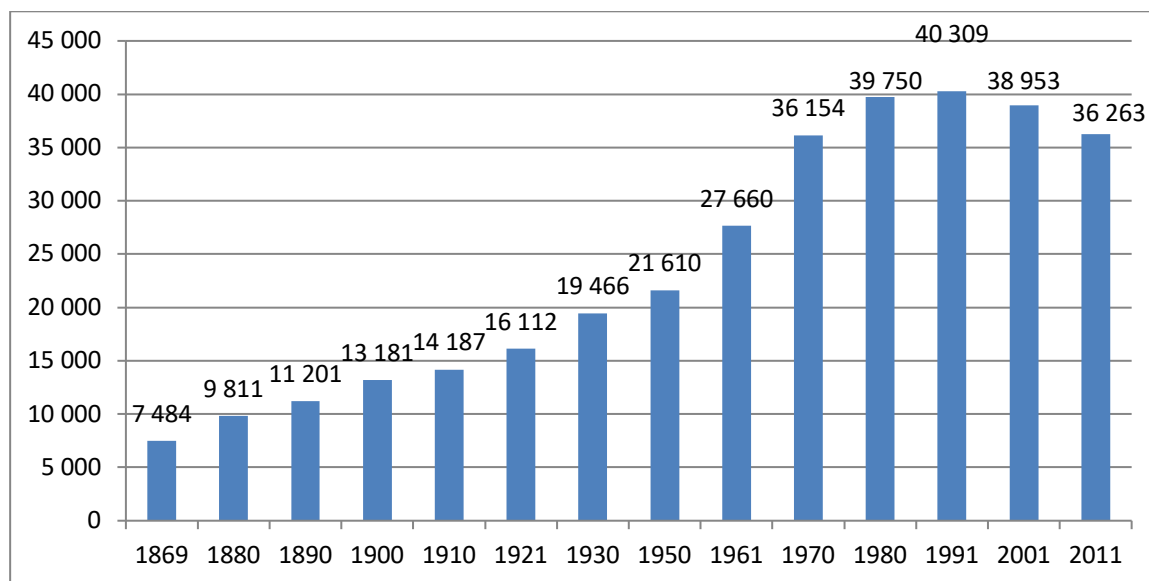
4.5.2. Historie

První písemné zmínky o Třinci pocházejí z roku 1444. Přídomek město získal Třinec až v roce 1931.

Od 19. století se zde nachází hutní průmysl., který ovlivňoval vývoj města do současnosti. Počátkem 19. století dochází k četným objevům železné rudy, společně s dostatkem vodní energie a zásobou dřeva toto umožnilo vznik železárenského průmyslu. Další výhodou byl vznik Košicko – bohumínské dráhy, po které byl zajištěn přísun surovin i distribuce na vzdálenější trhy. (www.trinecko.cz)

4.5.3. Počet obyvatel

Graf č. 7 – vývoj počtu obyvatel Třinec

Zdroj: Český statistický úřad

Ve městě došlo od poloviny 20. století k prudkému nárůstu počtu obyvatel díky podpoře průmyslu a vzniku pracovních pozic. Vrchol můžeme nalézt při sčítání z roku 1991, kdy se zde vyskytovalo 40 309 obyvatel. Následně dochází k úpadku asi o 10% na 36 263 obyvatel v roce 2011.

4.5.4. Koncepce ve strategických dokumentech

Pro město Třinec je vypracován, jak strategický plán, tak i Místní akční plán. Místní akční plán řeší převážně vzdělání dětí do 15 let. Také se město hlásí k Agendě 21. Tato agenda má podporovat trvale udržitelný rozvoj. Mezi realizované projekty zatím patří projekt zaměřený proti prodeji alkoholu a cigaret mladým lidem. Také se město snaží prosadit v konceptu „chytrých měst“. Jedná se koncept, kdy se město snaží využít možností digitálních, informačních a komunikačních možností ke zlepšení života obyvatel.

Třinec není typické město, kde se počet obyvatel snižuje. Počet obyvatel se snižuje a obyvatelstvo stárne, ale tento jev není doprovázen dalším fenoménem, a to vysokou nezaměstnaností. Díky Třineckým železárnám, které z ekonomického hlediska stále prosperují, a dalším menším zaměstnavatelům je tento jev pouze v úrovni republikového průměru.

Město má problémy se sociálně slabou vrstvou obyvatelstva, která je vytlačována na vybraná místa ve městě a může působit negativně jak na bezpečnost ve městě tak na atraktivitu samotného města. Také se snaží zlepšit kvalitu škol ve městě a také podpořit mimoškolní a osvětové programy.

Ve městě je nedostatek malometrážním bytů, což si Strategický plán města klade za jeden ze svých cílů. I toto město má velké problémy se suburbanizací, kdy všechny infrastruktury jsou v velmi nákladné na výstavbu a údržbu.

Díky přítomnosti velkých podniků, se zde nachází velká možnost ohrožení životního prostředí. Strategický plán toto řeší. Firmy ve městě se také snaží snížit zatížení životního prostředí na minimum.

Doprava ve městě je také jeden z cílů Strategického plánu, jež se snaží zvýšit bezpečnost a zlepšit průjezdnost města.

Město se také snaží optimalizovat klima na školách a minimalizovat negativní vliv na mladou generaci, zejména ze sociálně slabých vrstev.

Strategický plán podporuje diferenciaci ekonomických činitelů ve městě. Společně s Třineckými železárnami pomohli obnovit brownfield na novou průmyslovou zónu, ale také si klade za cíl zvýšit poměr zaměstnavatelů z jiných odvětví.

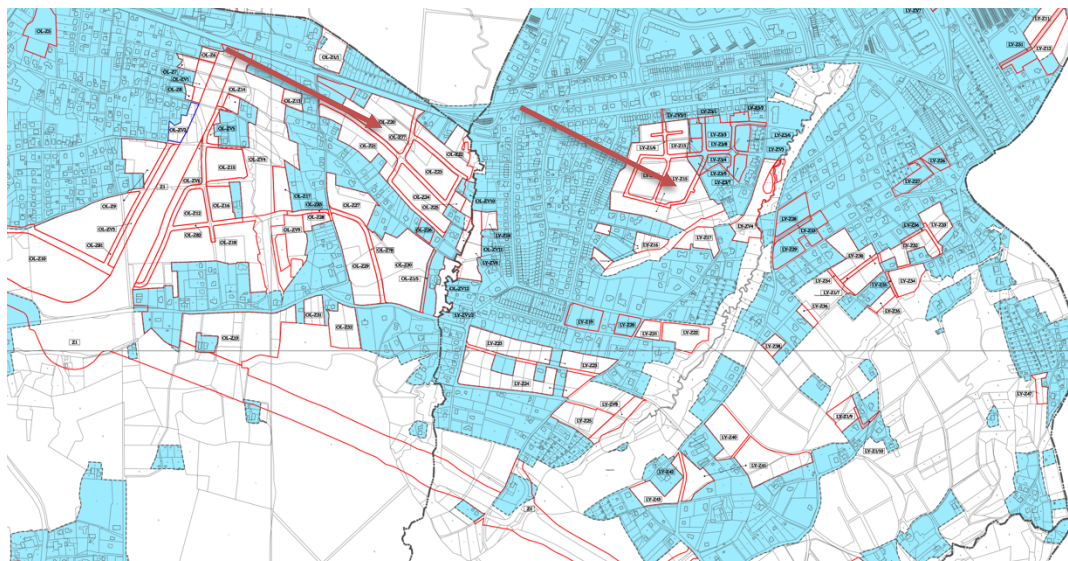
4.5.5. Územní plán

Zastupitelstvo města Třinec vydalo Změnu č.3 územního plánu dne 11.09.2018 a nabyla účinnosti dne 30.11.2018.

Třinec ve svém územním plánu vymezuje méně nových zastavitelných oblastí, avšak stále se vyskytují. Vymezuje i plochy pro služby a průmysl. Při vymezení ploch pro bydlení se snaží navazovat na již stávající zástavbu. Také vymezuje plochy přestavby, které jsou v zastavěné oblasti, týkající se dopravy či veřejných prostranství. Nové zastavitelné plochy jsou vymezeny ve velikosti 471, 07 hektaru. Z toho jsou pro novou zástavbu vymezeny plochy o velikosti 265,71 hektarů, pro plochu průmyslové a komerční plochy o velikosti 50 hektarů a plochy pro dopravní komunikace o velikosti 112, 68 hektarů. Na ploše pro bydlení může bydlet přibližně pro 5 300 obyvatel. Plochy přestavby jsou ve velikosti 27,08 hektaru. Plochy pro bydlení v bytových

domech jsou vymezeny ve velikosti 13,39 ha, pro průmysl a komerci ve velikosti 10,46 ha a pro dopravu 2 ha.

Obrázek č. 8 – nevhodně zvolené zastavitelné oblasti

Zdroj: Územní plán města Trinec

Identifikace problémových oblastí

	Úbytek obyvatelstva	Stárnutí obyvatelstva	Ekonomické problémy	Zvýšení nezaměstnanosti	Rozšiřování zastavitelných oblastí navzdory koncepčním dokumentům	Výskyt vybydlených oblastí	Sociální problémy	Záporné migrační saldo	Zhoršení estetična	Nevyhovující životní prostředí
Český Těšín	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Frydek- Místek	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Havířov	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Karviná	An	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Třinec	Ano	Ano	Ne	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano

Možnosti řešení vyskytující se v daných koncepčních dokumentech

	Podpora podnikatelů/ podniků	Přestavby stávající zástavby/ brownfields	Snaha o zvýšení estetická	Rekvalifikační kurzy	Sociální programy proti kriminalitě	Sociální programy pro děti	Řešení stárnutí obyvatelstva	Zlepšení životního prostředí	Ozelenění města	Snaha o zvýšení turismu
Český Těšín	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Frydek – Místek	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Havířov	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne
Karviná	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ano	Ano	Ano
Třinec	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ano	Ano	Ne

5. Diskuse

Všechna zvolená města - pocít'ují příznaky smršťujících se měst. Většinou se však neidentifikují jako smršťující se. Města se tak přiklání k myšlence Weavra, jenž vyjadřuje myšlenku, některá města považují smršťování pouze za přechodnou dobu a poté bude následovat růst města. Výjimku tvoří město Karviná, které to otevřeně přiznává a neaktivněji přistupuje k tomuto problému. Ostatní města se snaží snížení počtu obyvatel zvrátit, což za daných podmínek je nereálné a může negativně ohrožovat vývoj města.

Města ztrácí na atraktivitě právě proto, že nejsou napojená na významné strategické sítě a i značná blízkost zahraničí nepřispívá atraktivitě místa.

Všechna města, i když i přiznávají, že mají opuštěné lokality a počet obyvatel klesá, v územním plánu vytvářejí nové plochy zástavby. Tyto plochy by bylo vhodnější nevytvářet a lépe se zaměřit na možnosti přestavby a zlepšení kompaktnosti města. Tyto kroky mohou ušetřit náklady na výstavbu a údržbu veřejné infrastruktury, která u smršťujícího se města je nadbytečně exponovaná a je potřeba vynakládat velké finanční částky na její údržbu, případně výstavbu. Je nutno však dodat, že část těchto nově vytvořených zastavitelných míst je věnována na místa, kde mohou nalézt zázemí noví zaměstnavatelé s novými pracovními místy. Jedná se převážně o průmysl, skladování a komerční plochy, které jsou výrazně menší než plochy vytvořené pro bydlení.

Všechna města mají problém s úbytkem obyvatelstva v produktivním věku a s tímto související úbytek obyvatelstva v předproduktivním věku. Jak už tvrdí Rumbel a kolektiv začínají vznikat „cold spots“, tedy přebytek služeb pro předproduktivní část obyvatelstva a nedostatek služeb pro postproduktivní část obyvatelstva.

Dalším krokem je snaha podpořit zaměstnavatele v dané oblasti. Formy se mohou lišit, ale nemusí se jednat vždy jenom o finanční zabezpečení. Jako jedna z možností je snaha přilákat nové zaměstnavatele do nevyužitých budov, které mohou být pronajímány za zvýhodněné nájemné nebo prostá snaha vyjít podnikatelům vstříc a pomoci jim zajistit prostory, ať už ve stávající zástavbě nebo snahou rozšířit průmyslové zóny či vytvořit lepší infrastrukturu. Tyto snahy mohou být podpořeny

rozsáhlými rekvalifikačními kurzy, či podnikatelským inkubátorem, který následně podporuje kvalitní nápady ve všech oblastech podnikání.

Díky úpadku ekonomické stránky měst dochází často k finančním problémům. Podle Dewara a Manninga a Neill Williama s kolektivem této vrstvě obyvatelstva pomoci a zároveň obyvatelstvo provázat s městem a komunitou, a to je vytvoření komunitních zahrad. Tato možnost dovolí vytvořit malou pomoc v obživě, zvýší úroveň životního prostředí a zároveň může vyplnit mezery v městské zástavbě. Tato oblast je v České republice oblastí neprozkoumanou, ovšem v zahraničí se projevuje jako velmi efektivní možnost spojení práce, setkávání, obživy a zpětné vazmy mezi zúčastněnými.

Jako jeden z dalších kroků je ve většině měst snaha zatraktivnit danou oblast. Většina průmyslových měst na východě republiky byla i tato konkrétní města stavěna s ohledem na funkčnost ne na estetiku prostředí, což v dnešní situaci je neakceptovatelné a velmi to znevýhodňuje daná města. Proto většinou narážíme na různé snahy přestaveb struktury města, kdy se cení převážně snaha vybudovat parky a vytvořit zelené oblasti přímo ve městě, i za cenu zbourání či likvidace stavající zástavby. Tímto se často také řeší různé opuštěné budovy. Zároveň tímto můžeme přizpůsobovat město starší generaci, která ocení více laviček a možností se jít projít či relaxovat v městské zeleni, bez zbytečně dlouhé doby dojíždění. Tyto maličkosti mohou být velmi efektivní při rozhodování u obyvatelstva, které se připravuje na to, kde bude trávit stáří a následně může zapříčinit přírůstek obyvatelstva v dané oblasti.

Dalším krokem je povětšinou snaha zefektivnit turismus v dané oblasti. Tento způsob může přilákat nové návštěvníky a případně nové obyvatele města. Většinou je zde snaha o vybudování cyklotras, tras pro in-line bruslení a různých turistických tras.

5.1. Český Těšín

Město Český Těšín se snaží zvrátit úbytek obyvatelstva, avšak za předpokladu že úbytek obyvatelstva není pouze cyklická záležitost, ale jedná se o dlouhodobý problém, jenž bude nadále trvat a zhoršovat se. S tímto vědomím by dokázalo určit základní prioritní osy a nadbytečně by neinvestovalo do oprav okrajových oblastí. Také by mohlo čerpat značnou část finančních prostředků z Evropských fondů, které jsou přímo určené pro oblasti, které trpí odlivem obyvatelstva po ukončení či zmírnění těžby a těžkého průmyslu.

Město se také snaží zlepšit spolupráci s Polskou stranou města. Což může pozitivně ovlivnit kulturní vyžití ve městě a také hromadnou dopravu.

Město by mělo více investovat do zlepšení estetické stránky města třeba větší výstavbou městské zeleně a parků. V tomto ohledu spolupracuje s polských Czezsynem a snaží se oživit nivu řeky a propojit obě části historického města. Tato snaha je velmi prospěšná, protože na nákladech se podílejí obě města a zároveň tato opatření zvýší nejen estetično, ale i propojí dvě rozličná centra.

Také by se prostor pro zlepšení našel v prostředcích pro zvýšení přívětivosti pro seniory. Město sice vyčleňuje finanční prostředky na bydlení pro seniory a na různé sociální a volnočasové aktivity, ale ne v dostatečném množství, který by odpovídal míře stárnutí obyvatelstva.

Město se také snaží rozšířit průmyslovou zónu, což do města má přilákat nové podnikatelské subjekty a s tím související nové obyvatelstvo města.

V koncepčních dokumentech je uvedeno, že město nechce nadměrně rozšiřovat zástavbu, avšak plochy, které vymezuje, tomuto trendu neodpovídají.

Město si vytyčuje za jeden z cílů zlepšit image města, které je velmi průmyslové a postrádá historické hodnoty polské strany. Jako jedna z možností se nabízí vytvoření větších ploch zeleně ve městě i za předpokladu, že by se části města musely zbourat či eliminovat. Také je tu možnost vytvoření komunitních zahrad, které by mohly obyvatelstvo lépe propojit s městem i mezi sebou a díky úzkým vazbám na komunitu, která se zde vytvoří, zmenšit pravděpodobnost migrace obyvatelstva.

Město už má 4. aktualizaci územního plánu a plánuje 5. Poslední platná verze pochází z roku 2018. I když už několik let ve městě klesá počet obyvatel, tak územní plán stále město neidentifikuje jako smršťující se a stále vymezuje velké plochy pro bydlení.

5.2. Frýdek - Místek

Město by mělo pokračovat v nastaveném směru rozvoje. Všechna tato řešení odpovídají těm, která jsou doporučována u měst, jenž jsou definována jako města smršťující se. Jediná oblast, která by si zasloužila více pozornosti, by měla být oblast sociálních služeb pro obyvatelstvo v postproduktivním věku. Tento faktor by mohl být důležitý při rozhodování populace při migraci a zároveň by mohl poskytnout

dostatečný komfort pro současnou stárnoucí produktivní a postproduktivní populaci ve městě.

Město by také nemuselo řešit veškeré městské části současně, aby neplýtvalo finančními prostředky, ale mělo by si stanovit priority a následně je naplňovat.

Některé priority jako například obchvat města jsou velmi nákladné a při realizaci tohoto návrhu by se město mohlo dostat do velkých finančních problémů. Doporučuji zaměřit se na aktuálnější problémy, jako třeba potřeba ploch pro rozvoj průmyslu a obchodu, který spíše strádá a snažit se přilákat nové zaměstnavatele a podnikatele do města. Jedním z návrhů může být třeba kreativní využití brownfieldů ve městě. Na druhou stranu nově vymezené plochy pro bydlení jsou velmi rozsáhlé a svou velikostí mohou způsobit nekompaktnost města a značné nároky na údržbu.

Město by také mohlo vytvořit komunitní zahrady, aby zabránilo nechtěné suburbanizaci a propojilo dané obyvatelstvo s městem a komunitou.

Frýdek – Místek 4.3.2020 schválil 5. změnu územního plánu. Město se stále nepovažuje jako smršťující se, ale snaží se podnikat kroky k nápravě.

5.3. Havířov

Město vykračuje správným směrem, ale ještě si moc neuvědomuje, jak velký dopad má odliv části obyvatelstva v předproduktivním a produktivním věku. Velmi se snaží vyřešit problémy slabších sociálních vrstev a to se projevuje na Integrovaném plánu. Spousta investic je vyčleněna projekty s tímto problémem souvisejících.

Velmi málo projektů je určeno pro zvýšení počtu pracovních míst. Podnikatelům a podnikatelským subjektům by měl být ulehčen vstup na místní trh, ať už systémem dotací či nevratných půjček. Mohl by být taktéž vytvořen podnikatelský inkubátor nebo revitalizovat místa, která by byla pronajímány za zvýhodněnou cenu.

Také město se snaží rozdělovat finance na velké množství projektů pro celé město. Při lepším uvědomění by bylo efektivnější vyčlenit určité oblasti pro přestavbu a revitalizaci.

Město se také příliš spoléhá na to, že ekonomicky aktivní obyvatelstvo se do města přestěhuje, ale zároveň nenabízí žádné příležitosti, které by byly atraktivní pro požadované počty obyvatelstva v produktivním věku.

Město se snaží zvelebit veřejná prostranství, ale mohlo by více investovat do veřejné zeleně a více přizpůsobit město seniorům a dětem, například zlepšením městské hromadné dopravy či větším počtem venkovních inventářů, třeba laviček, dětských hřišť. Také by bylo možno postavit komunitní zahrady i na úkor nevyužívané zástavby.

Havířov se snaží vytvořit místo, kde si každý najde své vlastní místo k trávení volného času, avšak většina investic je mířena do sportu. Mohli by více rozšířit nabídku kulturních míst a událostí. Město má problém s nezájmem obyvatel o život ve městě, proto by bylo lepší, kdyby Havířov zlepšil komunikaci s místními obyvateli a zaměřili se na projekty, jenž místní považují za prioritu a otevřeli místo pro lepší diskusi. Taktéž navýšení financí do turismu by městu mohlo pomoci. Město, jako typický příklad socialistického realismu, může ze své historie těžit a tuto svou stránku pojmout zajímavě a zábavně a tímto přitáhnout návštěvníky, i když vzhled města není nejatraktivnější a nemůže se měřit s výrazně historičtějšími městy.

Havířov schválil 4. změnu územního plánu v 23.9.2019, ale stále se nereфлекtuje jako smršťující se, i když podniká kroky tuto skutečnost zastavit.

5.4. Karviná

Tím že město rozpoznalo problém, který nastává v jeho katastrálním území, tak spoustu faktorů dokáže řešit efektivněji než ostatní města.

Ostatní města, jež se týká tato práce, se snaží negativní vývoj počtu obyvatelstva zvrátit, na druhou stranu Karviná lépe vyhodnocuje problémy, tím že plánuje budoucnost tak, že počet obyvatel už nikdy nemusí rekordně růst, ale pouze se ustálí na jedné hodnotě. V územním plánu vymezuje jak zastavitelné území, tak území přestavby. Nové oblasti jsou vymezeny pro bydlení případně pro dopravní infrastrukturu. Avšak stále nové zastavitelné plochy jsou nadměrně vymezeny, když přihlédneme k tomu, že městu má záporné saldo obyvatelstva.

Město se snaží samo sebe zatraktivnit, jak pro obyvatele, tak pro potenciální zaměstnavatele a podnikatele. Určitým zlepšením by bylo stanovení priorit a rozhodnutí na které části města se zaměřit jako první a které nechat až na následnou vlnu.

Jedním z bodů je zaměření se na zatraktivnění oblasti včetně parků a či sportovních nebo turistických atrakcí. Plochy zeleně by mohly být vytvářeny ve větším množství. Také by město mělo zvážit vytvoření komunitních zahrad, které pozitivně ovlivňují propojení obyvatelstva s komunitou.

Územní plán města byl schválen 23.4.2018 a aktualizace se prozatím neplánuje.

5.5. Třinec

Díky tomu, že ve městě neupadá zaměstnanost, vedení města neřeší problém s úbytkem obyvatelstva. Avšak i přes přehlížení této situace se město snaží zvýšit atraktivitu a konkurenceschopnost, a mělo by to provádět ve větší míře.

Také by ve větší míře mělo řešit suburbanizaci, která je evidentní, a zvýšit hustotu zástavby. Díky větší suburbanizaci budou náklady na údržbu a výstavbu technické infrastruktury vyšší než by mohly být.

Kvůli přítomnosti velkých podniků je ohroženo životní prostředí. Město se to snaží řešit vytvářením zeleně ve městě a aktivní komunikací s dotčenými firmami. Firmy se snaží vzniklé škody na životním prostředí kompenzovat tím, že pomohly a budou i nadále městu pomáhat například revitalizovat místní brownfield a tím vytvořit místo pro novou průmyslovou zónu.

Třinec také neklade dostatečný důraz na zájmy postproduktivní části obyvatelstva. Díky stárnutí bude tato vrstva stále růst a město na to není připravené. Bylo by vhodné se tímto směrem zaměřit a vytvořit příjemnější podmínky pro seniory jak v oblasti sociální, zdravotní či kulturní.

Město se také snaží řešit problémy se slabšími sociálními vrstvami, a to za pomoci různých sociálních programů, jež jsou dotovány městem či Evropskou unií. Také se zaměřuje na školy a snaží se zlepšit úroveň vzdělání a vhodnější sociální klima.

Díky vysoké zaměstnanosti město netrápí velké problémy, kdy obyvatelstvo chudne, ale prioritou je začít řešit stárnutí obyvatelstva. Například přizpůsobit vybavenost veřejných prostranství pro seniory, či vytvořit více podpůrných a zájmových skupin pro starší vrstvu obyvatelstva a vytvářet specializované bydlení

přímo pro seniory. Společně s vyšší nabídkou práce a snahou zkrášlit město, by do města mohli být přilákáni další obyvatelé a podnikatelé.

Také by bylo dobré zaměřit se na turismus a kulturní a sportovní vyžití obyvatelstva.

Město Třinec má územní plán ze září 2018. Tento územní plán má schválenou 3. aktualizaci a prozatím se 4. neplánuje.

6. Závěr

V této práci bylo mým cílem v rešeršní části zjistit, jak se chovají smršťující se města, jaké je provázejí problémy a jak se s tím daná města vyrovnávají.

Pro svou praktickou část jsem zvolila pět měst v Moravskoslezském kraji, jež se potýkají s tímto problémem. Počet obyvatel se jim v posledních dvaceti letech zmenšil o 10 až 20 %. Tyto počty jsou vsutku alarmující, protože k nim většinou dochází u obyvatel v produktivním věku. Důvodem odchodu z měst bývá často snaha získat lepší zaměstnání či lepší platové ohodnocení.

Všechna tato konkrétní města mají vypracované strategické či akční plány, kde se zabývají tím, jak by město mohlo v dalších letech vypadat. Většinou smršťování nedefinují přímo, ale v rámci svých dokumentů řeší problémy spojené se smršťováním města. Všechny města se snaží zlepšit pracovní příležitosti, případně rozšířit pole působnosti menších živnostníků a menších a středních firem. Také se zabývají ochranou životního prostředí, a jejím vlivem na obyvatele města. Tento krok není překvapující, díky velké průmyslové historii Moravskoslezského kraje. Města se také snaží zvýšit turistický ruch, ať už pomocí historie nebo zážitků.

Moje konkrétní města se sice většinou nedefinují jako smršťující se, ale tím, že řeší důsledky tohoto jevu, si myslím, že se s daným problémem poradili vcelku zdařile. Někdy se příliš zaměřují na konkrétní problémy, které by mohly mít neblahý důsledek na rozpočet města a větší míru zadluženosti, ale většinou pokrývají základní body toho, jak se vypořádat se smršťováním města. Všechna města, kromě Karviné, se snaží snížení počtu obyvatelstva zvrátit a vytvořit takové podmínky, aby se sem lidé rádi stěhovali. Tenhle pohled je idealistický a s největší pravděpodobností nereálný. Město Karviná se jako smršťující identifikuje a díky tomu si klade za cíl počet obyvatel stabilizovat a stávajícímu obyvatelstvu dopřát veškerý komfort, kterého lze dosáhnout.

Jako velký problém vidím to, že města se sice ve svých strategických a územních plánech hlásí k tomu, že nechtějí rozšiřovat zastavěné území a tím rozměňovat zástavbu, ale realita je jiná. Města vytvářejí velké oblasti bydlení. Tato chyba může vést k tomu, že město je nekompaktní, hůře se udržuje, klade vysoké nároky na infrastrukturu.

Města se také dostatečně nesnaží propojit obyvatelstvo s městem. Vyskytují se zde pokusy, ale ne konkrétní projekty, například na komunitní zahrady.

Také se spousta měst zaměřuje na předproduktivní obyvatelstvo a jejich problémy, a zapomíná na postproduktivní část, která stále narůstá a narůstat bude.

Pokud města dokáží zlepšit a vytrvat ve svých snahách zlepšit svou atraktivnost, tak můžeme očekávat stabilizaci obyvatelstva, případně snahu o chytré smršťování. S tímto přístupem by tato města mohla udržet kvalitní úroveň a nepřiklonit se k nejhorší variantě a to k rapidnímu poklesu kvality života a následnému možnému úpadku pověsti daného místa.

V návaznosti na tuto práci by mohl být vypracován detailní strategický plán přizpůsobený konkrétnímu místu a konkrétním potřebám daného smršťujícího se města.

7. Seznam literatury

BATUNOVA, E., GUNKO, M.; Planning under conditions of shrinkage: the case of Russian small and medium-sized cities, 2018. In G.-J. Dostupné Z: https://www.researchgate.net/publication/322234128_Planning_under_conditions_of_shrinkage_the_case_of_Russian_small_and_medium-sized_cities

RUMPEL, P., SLACH, O., BORUTA, T. Governance smršťujících se měst v Evropském kontextu. 2012. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/260207874_Governance_smrstujicich_se_mest_v_Evropskem_kontextu

WEAVER, R, BAGCHI-SEN, S, KNIGHT, J, & FRAZIER, Shrinking Cities : Understanding Urban decline in the United States, Routledge, London. AE 2016, Available from: ProQuest Ebook Central.

AALBERS M.B., BERNT M.;The political economy of managing decline and rightsizing. Urban Geography 40:2, 2019

BERG, LVD, & MEER, JVD , Cities As Engines of Sustainable Competitiveness : European Urban Policy in Practice, Routledge, Farnham. 2016. Available from: ProQuest Ebook Central.

Český statistický úřad - veřejná databáze, <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/>

DEWAR, M.; JUNE MANNING, T.; The City after Abandonment; University of Pennsylvania Press, 2013.

Domain Committee "Transport and Urban Development"; Cities Regrowing Smaller - Fostering Knowledge on Regeneration Strategies in Shrinking Cities across Europe; 2009. Dostupné z:

HOSPERS, G. SYSSNER, J. Dealing with urban and rural shrinkage : formal and informal strategies. Wien: LIT, 2018. ISBN 978-3-643-90822-3.

HOSPERS, J. SYSSNER, Dealing with Urban and Rural Shrinkage. Zurich: LIT Verlag, dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/322697545_Dealing_with_Urban_and_Rural_Shrinkage_Formal_and_Informal_Strategies

How to shrink a city - Urban policy. The Economist - World News, Politics, Economics, Business & Finance [online]. Copyright © The Economist Newspaper Limited [cit. 07.04.2019]. Dostupné z: <https://www.economist.com/leaders/2015/05/30/how-to-shrink-a-city>

https://e-services.cost.eu › progress_report-TU0803

<https://www.respekt.cz/tydenik/2008/1/vylidnena-mesta>

MAIER, K.; Vylidněná města [online]. 2008.[5.2.11.2018], Dostupné z:

Národní strategie regenerace brownfieldů | BROWNFIELDY CZ. Úvod | BROWNFIELDY CZ, 2018; <http://www.brownfieldy.eu/narodni-strategie-regenerace-brownfieldu/>

NEILL WILLIAM J. V., SCHLAPPA HANS; Routledge Future Directions for the European Shrinking City, 2016. ProQuest Ebook Central, Dostupné z: <https://ebookcentral-proquest-com.infozdroje.czu.cz/lib/czup/detail.action?docID=4335132>.

Oficiální stránky Města Český Těšín. Oficiální stránky Města Český Těšín [online]. Dostupné z: <http://www.tesin.cz/>

Oficiální stránky Města Frýdek-Místek. Dostupné z: <https://www.frydek-mistek.cz/cz/o-meste>

Oficiální stránky statutárního města Karviná. Oficiální stránky statutárního města Karviná [online]. Dostupné z: <https://www.karvina.cz/>

REICHOVÁ V.; Ekonomické faktory smršťování měst v Česku; Dostupné z: <http://www.pf.jcu.cz/structure/departments/kge/upload/files/Reichová.pdf>

RINK, D., RUMPEL, P., SLACH, O., CORTESE, C., VIOLANTE, A., CALZA BINI, P., KRZYSTOFIK, R. ; FP7 project Shrink Smart, work package 7: Governance of shrinkage - Lessons learnt from analysis for urban planning and policy, (2012). Dostupné z: https://www.ufz.de/export/data/400/39029_WP7_D13_14_15_FINAL_2.pdf

RUMPEL, P.; SLACH, O. Je Ostrava „smršťujícím se městem“, 212. Sociologický časopis / Czech Sociological Review, 2012, Vol. 48, No. 5: 859–878.

http://sreview.soc.cas.cz/uploads/4b4d4b7f98acd78b0dd581248bf678155a8da38a_12-5-05Rumpel18.indd.pdf

SCHLAPPA, H., & NEILL, W. J. V. From crisis to choice: re-imagining the future in shrinking cities, (2013). Dostupné z: https://uhra.herts.ac.uk/bitstream/handle/2299/19120/From_Crisis_to_Choice_June_2013.pdf?sequence=2

SCHMEIDLER K.; JIŘIČKOVÁ H.; ZÁMEČNÍK P.; Výzva shrinking cities u nás, v Evropě a ve světě, 2011, https://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2011/2011-06/05_vyzva.pdf

SCHMEIDLER, K.; Fenomén shrinking cities; 2014; Dostupné z: <http://lidemesta.cz/assets/media/files/16-2014-1/Schmeidler.pdf>

SVOBODOVÁ H.; BINEK J.; ŠERÝ O.; BÁRTA D.; CHMELAŘ R.; ŠILHAN Z.; GALVASOVA I.; Metodika identifikace příčin procesu zmenšování obcí a měst, Dostupné z: https://www.mmr.cz/getmedia/f719bb9d-6058-4cce-87db-20343c74e6f2/TB030MMR002-METODIKA1-Identif_pricin-FINAL.pdf

SVOBODOVÁ H.; BINEK J.; ŠERÝ O.; BÁRTA D.; CHMELAŘ R.; ŠILHAN Z.; GALVASOVA I.; Metodika předcházení a řešení důsledků zmenšování měst; Dostupné z: http://www.garep.cz/wp-content/uploads/2016/03/TB030MMR002-METODIKA2-Reseni_dusledku_FINAL.pdf

Třinec - Zdravá města, obce, regiony – přehled a kontakty [online]. Dostupné z: https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/spm-trinec-2014-2020.pdf

Úvod | Statutární město Havířov. Úvod | Statutární město Havířov [online]. Statutární město Havířov Dostupné z: <https://www.havirov-city.cz/>

VIDOVICOVÁ, L., GALČANOVÁ, L., PETROVÁ KAFKOVÁ, M., SÝKOROVÁ, D.; Stáří ve městě, město v životě seniorů. 1. vyd. Praha, Brno: Masarykova univerzita a Sociologické nakladatelství (SLON), 2013. 372 s. Studie. ISBN 978-80-210-6095-1.